

VOOR LEERHUIS & LITURGIE

GEMEENTE, LEERHUIS EN LITURGIE

Ton Veerkamp

Ton Veerkamp (Amsterdam 1933) is theoloog en was jarenlang verbonden aan de Evangelische Studentengemeinde in Berlijn, waar hij een leerhuis leidde en het exegetische tijdschrift *Texte und Kontexte* oprichtte. Hij reisde regelmatig naar Amsterdam om in de Amsterdamse Studentenekkllesia de Schriftuitleg te verzorgen. Van zijn hand verscheen in 1983 *Die Vernichtung des Baal, Auslegung der Königsbücher (1.17-2.11)*, dat in 1996 in Nederlandse vertaling werd uitgebracht door de Stichting Leerhuis & Liturgie: *De vernietiging van de Baäl. Uitleg van de Boeken der Koningen (1.17-2.11)*, 318 bladzijden; daar nog verkrijgbaar (€ 15.-). In februari werd in Bremen een nieuwe Duitse pendant gepresenteerd van onze *Maandbrief: zwei oder drei*, quartalschrift für lehrhaus und liturgie (zie onze website). Daarvoor schreef Ton Veerkamp onderstaande fundamentele bijdrage.

Als ouders willen dat hun kinderen later 'succesvol' worden, en dat betekent in onze samenleving 'zich goed kunnen verkopen', dan hebben ze daar de bijbel niet voor nodig. Als ouders ook nog willen dat hun kinderen belangrijke getuigen van de westerse cultuur verstaan en duiden kunnen, dan moeten zij de bijbelse verhalen kennen, zoals ze ook de verhalen van de klassieke mythologie moeten kennen: Simson en Heracles, Jefta en Agamemnon.

In Duitsland werd in 2003 een 'bijbeljaar' georganiseerd om het gebrek aan kennis weg te werken. Daarmee maak je van de bijbel een verhaaltjesboek. Niets op tegen, maar de bijbel is meer. Zij is een 'groot verhaal' of - om het academisch te zeggen - een 'groot vertoog'. In grote verhalen en grote vertogen komt ter sprake wat een samenleving bijeenhoudt en richting biedt. Het postmodernisme, zo zegt men, is een tijd zonder grote verhalen en zonder grote vertogen. Of dat zo is, moet eenieder voor zichzelf uitmaken. Wij menen evenwel dat geen samenleving op den duur standhoudt zonder haar eigen 'grote verhaal'. Wij menen ook dat het 'grote verhaal' juist een rol kan spelen bij het uiteenvallen van onze samenlevingen, niet om een zogeheten 'christelijke cultuur' nieuw leven in te blazen, maar om alle mensen van onze dagen richting en samenhang te bieden.

De bijbelteksten komen uit een volledig andere samenleving met een volstrekt andere taalcultuur dan de onze; uit een cultuur die, als we eerlijk zijn, ons volstrekt vreemd is. Begin 2002 las een of andere geestige letterkundige in de Kunstacademie in Berlijn delen van het boek Leviticus voor, dan vooral die passages waarin het gaat over huidziekten, vloeingen en menstruatie. De avond werd een groot succes, Leviticus was een lachnummer. De avond toont in elk geval aan hoe vreemd het boek ons is en hoe arrogant de letterkundige en zijn fijne Berlijnse publiek zijn. Om de bijbelteksten te kunnen verstaan moet men zich een grote geestelijke inspanning getroosten. Deze inspanningen moet men typeren als 'intercultureel leren' opdat men weet waarmee men zich inlaat als men deze teksten leest. Vooraf moet men bekennen dat deze teksten niet *onze* teksten zijn. Er wordt tot ons gesproken en wij moeten zeggen: 'Wij verstaan dit niet.' Dat wil zeggen: wij moeten leren, wij moeten terug naar de harde schoolbanken. In de synagoge stond het 'leren' van meet af aan en sinds meer dan tweeduizend jaar in het middelpunt. 'Leerhuis' (*beet ha'midrasy*) was en is de centrale instelling van het joodse leven in ballingschap onder de volkeren. Als wij van de joden iets kunnen leren, dan in elk geval de toelag waarmee zij omgaan met hun teksten en met hun geschiedenis. Wij, niet-joden, christenen al dan niet 'van huis uit', verstaan onze eigen 'zaak' niet meer, als deze al ooit verstaan werd. De bekentenis een onwetende te zijn is het begin van dat wat men 'leerhuis' noemt. Het leren begint met de bekentenis dat wij over onze 'zaak' geen flauw idee hebben, we beginnen bij nul.

INHOUD

GEMEENTE, LEERHUIS EN LITURGIE
Ton Veerkamp

DE ZALVING
Lukas 7:36 - 8:3
Bettine Siertsema

HOREN EN VERTROUWEN
Lukas 8:4-25
Alex van Ligten

DE UITDRIJVING VAN LEGIOEN
Lukas 8:26-39
Alex van Heusden

OPSTANDIGE VROUWEN
Lukas 8:40-56
Justine Aalders

LUKASVERTALINGEN
Alex van Heusden en Huub Oosterhuis

GEVEN EN ONTVANGEN
Lukas 9:1-17
Ton Honig

ZIEL-EN-ZALIGHEID
Lukas 9:18-36
Huub Oosterhuis

EEN STEM UIT DE MENIGTE
Lukas 9:37-50
Kees Kok

DE OPMARS VAN DE MESSIAS
Lukas 9:51-62
Alex van Heusden

LIEDDAG IN AMSTERDAM OP 17 APRIL

GOEDE VRIJDAG EN PASEN
in de Amsterdamse Studentenekkllesia

COLOFON

MAANDBRIEF VOOR
LEERHUIS EN LITURGIE
ISSN 1385 0326
Uitgave van de Stichting Leerhuis & Liturgie (sinds 1980)
Eindredactie: Kees Kok
Redactie en administratieadres: Postbus 17268, 1001 JG Amsterdam; tel. (020) 6256940
leerhuis@leerhuisenliturgie.nl
www.leerhuisenliturgie.nl
Abonnementsprijs: € 22,50 per jaar;
Europa € 30,00.
Giro 395505 tnv Stg.Leerhuis en Liturgie

De Thora van Israël is een 'groot verhaal'. Zij vertelt hoe Israël eerstgeborene werd (Genesis), terecht kwam in het slavenhuis en uit dit slavenhuis bevrijd werd (Exodus 1-15). In de woestijn moest Israël de discipline van de vrijheid leren (tweede helft van Exodus en de boeken Leviticus, Numeri en Deuteronomium). De discipline van de vrijheid is noodzakelijk om in het land vrijheid, een samenleving van vrije en gelijke mensen tot stand te brengen. Dat is het perspectief voor alle volkeren, omdat de herkomst van alle volkeren het slavenhuis is. Zeggen althans de christenen (Matteüs 28). De joden zien dat anders. Maar het 'grote verhaal' verbindt joden en christenen met elkaar, ondanks alle verschillen.

Aan de kerkelijke theologische faculteiten en vormingsinstituten leren studenten over de bijbelteksten alle mogelijke dingen: wetenswaardigheden én onbenulligheden. We hebben in de jaren van het Berlijnse leerhuis de ervaring opgedaan dat juist theologiestudenten niet in staat waren duidelijk te maken waarom het gaat in de Schrift. Ze konden zeggen welk vers tot welke overleveringslaag behoort, ze konden ook zeggen welke milieus achter deze overleveringslagen schuilgaan, zelfs soms welke maatschappelijke belangen daarbij een rol spelen. Maar meestal zijn zij na vele semesters en college's 'Oude' en 'Nieuwe' Testament niet in staat de kern van het 'grote verhaal' zo samen te vatten als we dat hierboven probeerden. Maar dat inzicht is dan ook de vrucht van een lange omgang met de Schrift in het leerhuis, een proces van jaren. Pas in het leerhuis leerden we dat de Schrift geen verzameling vrome, soms warrige en weinig samenhangende brochuurjes is, maar een 'groot verhaal', dat wil zeggen een verhaal waarin de mensen een krachtveld vinden voor hun centrale, hoogst *persoonlijke*, maar vooral ook *maatschappelijke* levenservaringen, een krachtveld dat alles bij elkaar houdt en alles richting geeft.

De Schrift als 'groot verhaal' te kunnen verstaan, dat is de opgave van het leerhuis in de gemeente. Daar ben je als leerling tegelijk leraar en als leraar tegelijk leerling, omdat het 'grote verhaal' iets 'ongehoords' is, met name voor theologen. In het leerhuis zijn zij de handwerkers die de gemeente het nodige gereedschap verstrekken voor de arbeid van het leren verstaan. Ten overstaan van het 'grote verhaal' zijn allen onmondig. Wie heeft er werkelijk vertrouwen in dat uit deze wereld iets anders worden kan; wie van ons neemt dit verhaal, ons 'grote verhaal', werkelijk en eindelijk aan voor goede, gangbare munt.

De gemeente is een leerhuis. Een gemeente die niet leert, is geen gemeente. Zij wil niet geamuseerd worden, noch door mooie voorstellingen, noch met de allernieuwste religie en spiritualiteit. Zij wil leren en wat zij geleerd heeft, wil zij in de openbaarheid brengen. Haar eigenlijke voorstelling is daarom *liturgie*, 'openbare dienst', zoals de oorspronkelijke betekenis van het Oudgriekse woord *leitourgia* is. In de liturgie wordt in alle openheid gezegd wat er aan de hand is, dus welk visioen het 'grote verhaal', waarvan de gemeente leeft, voor de wereld en haar ordening heeft, welke wereldorde zij wil.

De prediking is een centraal onderdeel van de liturgie. Zij moet een geconcentreerde weergave van het 'grote verhaal' zijn. Met de persoonlijke levenswijshouding van een predikant is de gemeente nauwelijks gediend. De prediking komt voort uit het leerhuis, dat de gemeente is en moet zijn - de gemeente wijst weer terug naar het leerhuis. En wat geldt voor de prediking, geldt ook voor het lied. In beide weerklinkt het 'grote verhaal'. Slechte prediking en slechte liederen

vernietigen het 'grote verhaal' effectiever dan welke vijandige oppositie ook.

Zonder de bereidheid in het leerhuis te gaan en het grote verhaal van Israël te leren spellen, zonder de bereidheid eerst eens te horen, zonder *gehoorzaamheid* dus, hangt alles in de lucht, ook de allermooiste en plechtigste liturgie, en de diepzinnigste prediking. Dan zijn ze zonder uitzondering *slecht*, ze geven een kort gevoel van verzadiging, ze voeden niet - stenen in plaats van brood. Het leren voedt de leerlingen. Leerhuis kan niet zonder liturgie, liturgie kan niet zonder leerhuis en beide kunnen niet zonder de lerende gemeente.

Vertaald uit het Duits door Alex van Heusden

DE ZALVING

Lukas 7:36 - 8:3

Bettine Siertsema

We hebben in de voorafgaande hoofdstukken kunnen lezen hoe prominent Lukas Jezus tekent als profeet. Dat thema speelt ook in dit verhaal een grote rol. Het komt terug op wat Jezus zei bij zijn eerste openbare optreden in de synagoge van Nazaret (Lukas 4). Hij las daar voor uit Jesaja: 'De geest van JHWH op mij omdat hij mij heeft gezalfd. Dat ik aan de armen het goede nieuws zou brengen, daartoe heeft hij mij gezonden.' En zijn uitleg begon hij met 'Heden is dit geschrevene in uw oren vervuld'. Stoutmoedige woorden, die de vrouw nu met haar daad onderschrijft. Zij is het die hem zalft, zij erkent hem als profeet, een profeet die voor armen goed nieuws heeft. Zoals ook de vrouwelijke discipelen in het volgende stukje, de rijke vrouwen, die hem dienen met wat zij bezitten, laten zien dat zij de waarde, de waarheid erkennen van zijn goede boodschap van solidariteit tussen rijk en arm. Zij brengen dat evangelie, dat Jezus predikte in zijn 'veldrede', in praktijk.

De vrouw die Jezus zo royaal zalft met haar kostbare olie, staat als zondares bekend. En als vrouwen zondig worden gevonden, gaat het meestal om haar seksuele gedrag. Je kunt koopziek zijn, venijnig roddelen, je dagen lethargisch in volkomen ledigheid slijten, gierig zijn en geen cent met anderen willen delen, zondig heet je pas als je vreemd gaat. Of het waar is, laat meester-verteller Lukas fijntjes in het midden. Hij zegt alleen dat zij als zodanig bekend stond. In elk geval is haar reputatie voldoende voor de gastheer om haar te veroordelen, en daarmee ook Jezus, die haar eerbiedige en liefdevolle geste aanvaardt. Voor de gastheer, Simon de farizeër, is het voorval aanleiding om Jezus' gezag als profeet in twijfel te trekken. 'Als hij een profeet was, zou hij wel weten wie en wat die vrouw is.' Kennelijk ziet hij een profeet vooral als en helderziend, waarzeggend medium, en niet zoals de profeten die uit de bijbelse traditie naar voren komen: de kritische beschouwers, de aanklagers van maatschappelijke en intermenselijke verhoudingen, die alleen maar de toekomst voorspellen in zoverre die uit de scheefgegroeide werkelijkheid van het heden voortvloeit.

Uit het antwoord van Jezus blijkt wat er aan de maaltijd vooraf is gegaan - weer een staaltje vertelkunst van Lukas. De gastheer is schromelijk tekortgeschoten in de gebruikelijke gastheerplichten, voetwassing, begroeting, zalving. Het is alsof hij Jezus niet uitnodigde als gerespecteerde gast aan een

maaltijd waarbij interessante discussies gevoerd worden, zoals de Griekse cultuur die kent, en ook de joodse met haar rabbijnse debatten tijdens de maaltijd. Het lijkt er meer op of Jezus examens moet komen doen bij een hem niet welgezinde professor die erop uit is zijn inferioriteit aan het licht te brengen. Wat de gastheer naliet, doet de vrouw, en dan niet alleen de uiterlijke handelingen, maar de innerlijke houding die daaraan vooraf gaat. Zij erkent Jezus zoals hij werkelijk is. Zij ziet Jezus in zijn diepste wezen, en omgekeerd ziet Jezus haar als degene die zij ten diepste is. Hij kijkt verder dan haar twijfelachtige reputatie en mogelijk haar veelzeggende uiterlijk. Het blijft in het midden om welke zonden het ging, en het doet er ook niet toe, want nú is de zondige vrouw in staat tot grote liefde. Worden haar zonden daarom vergeven? Dan zou het inderdaad om een 'boetvaardige zondares' gaan, zoals het opschrift in sommige vertalingen het wil. Maar ik denk dat het andersom is, dat zij in staat is tot deze grote liefde omdat haar zonden al vergeven zijn. Zo ziet Jezus het, als we de redenering in zijn gelijkenis volgen. Misschien is het ook daarom dat Jezus helemaal niet ingaat op de vraag van zijn medegasten wie hij is dat hij zonden kan vergeven (zoals eerder wel bij de genezing van de verlamde man, Lukas 5:20-21). Haar zonden waren immers al vergeven, hooguit bevestigde hij dat in de openbare verklaring 'uw zonden zijn u vergeven'. Haar daad van grote liefde is de uiting van het nieuwe begin dat haar in haar leven gegeven is, de nieuwe kans die zij met hart en ziel heeft aangegrepen. En Jezus ziet haar zo, niet als iemand die veel vergeving nodig heeft, maar als iemand die veel te geven heeft.

Als je het zo allemaal naast elkaar zet, merk je hoeveel thema's die eerder al aan de orde kwamen, in dit evangeliefragment meeklinken: de zalving tot profeet, het contact dat Jezus bij voorkeur zoekt met zondaars, met mensen die ernaast zitten in hun leven (zoals eerder aan tafel bij Levi de tollenaar), de vergeving die hun gegeven wordt, het in twijfel trekken van Jezus' gezag en bevoegdheid door de omstanders. Hoe zorgvuldig heeft Lukas zijn verhaal gecomponeerd. Maar ook los van de ruime context, los van zijn specifieke plaats en functie in het Lukas-evangelie heeft dit fragment veel te zeggen.

Mij treft vooral de machteloosheid van de daad van die vrouw. Het is een behoorlijk extravagant gebaar wat zij maakt. Die hoogstpersoonlijke betrokkenheid, met haar tranen en haar kussen en haar haren, en dan die zeer dure olie, waarmee zij Jezus' voeten zalft. Twee stappen buiten in het stof, en het hele effect is weer verloren. Markus vertelt zelfs dat ze de kruik breekt en de hele voorraad in één keer opmaakt. Geen wonder dat daar de discipelen bezwaar maken en vinden dat het geld beter aan de armen besteed had kunnen worden. Het is ook zo'n volkomen zinloos gebaar. Wat heeft het voor nut? Het hééft geen nut, geen blijvend effect, maar misschien zit daarin juist de waarde. Het doet mij denken aan een gedicht van Herman De Coninck, dat iemand mij onlangs toestuurde. Het heet 'Poëzie':

*Zoals je tegen een ziek dochtertje zegt:
mijn miniatuurmensje, mijn zelfgemaakt
verdrietje, en het helpt niet;
zoals je een hand op haar bete voorhoofdje
legt, zo dun als sneeuw gaat liggen,
en het helpt niet:*

zo helpt poëzie.

Het helpt niet, het is een machteloos gebaar. De vrouw kan met haar gebaar Jezus niet beschermen tegen het cynisme van farizeeërs, tegen de vijandschap van de religieuze elite of de lafheid van de Romeinse overheid, ze kan de dood niet bij hem weghouden. Het helpt niet, zoals poëzie niet helpt, verdriet of pijn niet kan wegnemen. Maar juist in het besef van die onmacht ligt de waarde; zoals ook de erkenning van verdriet veel waardevoller, troostender is dan de lichtpuntjes die er vast ook wel zijn, dan aansporingen als 'kop op' en verzekeringen dat het wel zal slijten.

Dat was even een uitstapje naar de poëzie, die het van woorden moet hebben, maar in dit tafereel van de zalving valt juist de woordenloosheid op. Er is een fysieke nabijheid, een grote intimiteit, die het zonder woorden kan stellen. Want die ene hoofdpersoon, de vrouw, zegt helemaal niets. Ze licht haar uitzonderlijke daad niet toe. Ze zegt niet: 'Omdat ik je daar en daar heb horen prediken, is er iets met me gebeurd...'. Of: 'Omdat je mij toen en toen hebt aangekeken met die ogen..., die blik waardoor ik me gezien wist, tot in de kern van mijn wezen gezien en aanvaard, dáárom...'. Nee, woorden zijn overbodig. Ze zouden zelfs afbreuk doen aan de intimiteit, aan de kostbare band die er op dat moment bestaat tussen Jezus en de vrouw. Haar daad zegt genoeg: grote liefde.

Door de vergeving die zij heeft gekregen, is er ruimte gekomen om niet meer met zichzelf bezig te zijn, ruimte om de ander te zien, te erkennen in wie hij werkelijk is. Grote liefde, dat is de ander zien zoals God hem of haar bedoeld heeft. De vrouw kréég in haar vergeving een nieuw begin, zij máákt een nieuw begin. En waarom zouden wij dat niet ook kunnen - of op zijn minst proberen?

Amsterdamse Studenteneklesia, zondag 4 januari 2004

HOREN EN VERTROUWEN

Lukas 8:4-25

Alex van Ligten

1.
Je bent, in wat zich als Schriftlezing aandient, altijd op zoek naar de compositie. Waarom heeft Lukas dit bij elkaar gezet? Waarom staat het er zo? Wat verbindt al die ogenschijnlijk losse fragmenten met elkaar?
Als de schriftuitlegger dat niet meteen ziet, dan wordt hij of zij zenuwachtig. Wat moet je er dan mee? Ik maak me daar dan drukker over dan over de compositie van m'n eigen leven. Als de Schrift maar klopt!

Dat ziet er bij deze lezing somber uit. Vier losse stukjes:
1. over de gelijkenis van de zaaier;
2. een paar losse opmerkingen van Jezus (die volgens de geleerden eigenlijk moeten worden overgeplant naar de veldrede uit hoofdstuk 6);
3. zijn originele verbreding van de hoeksteen der samenleving, 'mijn moeder en mijn broers, dat zijn zij die het woord van God aanhoren en het doen';
4. het verhaal van de storm op het meer.

Maar dan ga je goed lezen, de woorden spellen (en af en toe ook tellen) en dan blijkt het een groots geheel te vormen.

Alles hangt samen. Het zit goed in elkaar. De compositie klopt in de Schriften. Mooi zo. Nu nog die in ons leven.

2.

De parabel van de zaaier brengt ons al meteen op het goede spoor. Waar gaat het over? Over het horen van het woord. God is bij de mensen gekomen zoals woorden tot ons komen: kwetsbaar, 'even weerloos als wij mensen'. Woorden kunnen je als muziek in de oren klinken. Ze kunnen hard aankomen. Of het ene oor in en het andere weer uit gaan. Ze zijn ook voor misverstanden vatbaar: 'Dat heb je zelf nog gezegd,' roep je, en dan komt er als reactie: 'Helemaal niet.' Verkeerd begrepen. Of verkeerd geïnterpreteerd: 'Zoals u laatst nog in de preek zei...' en dan komt er iets wat ik in de verste verte niet gezegd of bedoeld kan hebben.

Zo broos als een mensenwoord is hij verschenen. 'In den beginne was het woord, en het woord was bij God, en het woord was God. Het woord is een mens, is een van ons geworden.' (Johannes 1:1.14)

'Dit zegt de parabel: het zaad is het woord van God.' En Jezus legt deze gelijkenis, de eerste die in de evangeliën verteld wordt, uit. Niet volgens een van nu af aan vastliggend principe - dan zou de gelijkenis, een vorm die *qualitate qua* wat speels en dartelends heeft, in haar tegendeel verkeren. Ze zou de logheid en lomphheid van een dogma krijgen.

Dit is de sleutel: wat er verteld wordt, betekent iets. Het verwijst, het roept werelden in je wakker, het wil je laten nadenken, prikkelen, tot actie laten komen. En zo vormt het tevens de sleutel voor de bijbelvertellingen die niet expliciet als parabel worden aangekondigd.

Er wordt iets verteld dat wil worden gehoord. En of je je maar in de sfeer, in de wereld van dat verhaal wilt begeven. Wat de toneelschrijver David Mamet heeft gezegd over toneelstukken, geldt ook voor de bijbelverhalen: 'Alle drama heeft de structuur van een pikante grap: een handelsreiziger klopt aan bij de boerderij... De stilzwijgende afspraak tussen verteller en publiek is dat beiden zich aan de regels houden. De vraag die het publiek moet stellen, is niet: waar staat die boerderij? of: wie is die handelsreiziger? De vraag is: en wat gebeurde er toen?'

Deze regel impliceert dat je de verhalen niet overvraagt, of er teveel instopt, of verregaande consequenties aan hun letterlijke betekenis toekent. Bij de parabel van de zaaier zou je hele discussies kunnen loswoelen over de vraag of het nu wel of niet je eigen verantwoordelijkheid is, als het woord niet bij je aanslaat. Of jij het wel of niet helpen kunt dat jij langs-de-weg of rotsgrond of tussen-de-dorens bent. Allemaal niet terzake.

Laat het bij jôu in goede aarde vallen, zegt Jezus. Wees jij ontvankelijk. Hoor het en doe het.

'Maar ik kan niet horen.' 'Maar ik wil niet horen.' O nee?

'Het woord is dichtbij
in uw mond in uw hart
gij kunt het volbrengen.'

3.

Over *boren en vertrouwen* gaat het eerst in Lukas 8. 'Wie oren heeft om te horen, laat hij horen.' En dan gaat het over mensen die het woord horen en zich er niet aan toevertrouwen, of die er slechts een tijdje op vertrouwen. En over *boren en doen* gaat het. 'Goede aarde, dat zijn zij die met een goed hart (dat wil zeggen de goede richting uitkijkend, uitgaand) het woord hebben gehoord, eraan vasthouden en in volharding vrucht dragen' - letterlijk: vrucht máken.

Dan komt het uit bij *boren en zien*, al voorbereid in het citaat uit Jesaja 6:9, 'ziende niet zien en horende niet verstaan'. In de woorden over het licht dat je aansteekt, zegt Jezus dat het licht te zien moet zijn, opdat 'alles wat verborgen is, aan het licht zal komen'.

'Daarom,' zegt hij, 'let goed op hoe je luistert', of, op zijn letterlijkst weergegeven: 'zie hoe je hoort.'

De belangrijke woorden rijgen zich hier aaneen, als kralen aan een ketting.

Dan komt de episode met zijn moeder en zijn broers, die menen, nu Jezus een Bekende Galileëer is, als directe familieleden op de eerste rij te mogen zitten. 'Zij willen je zien,' wordt er tegen Jezus gezegd. Dat is hier het zien van gezien-willen-woorden, de voorstelling meemaken. En het ging om het woord: 'Mijn moeder en mijn broeders, dat zijn zij die het woord van God horen en doen.' Horen en zien zal ze vergaan. Nu gaat het om *boren en doen*.

En tenslotte komt het in het verhaal van de storm op het meer weer uit bij *boren en vertrouwen*. 'Waar is jullie vertrouwen?' vraagt Jezus en zij, op hun beurt, stellen de vraag: 'Wie is deze dat de storm en het water op hem horen?' Daar betekent het wat 'horen' altijd al heeft betekend, sinds het *Sjema Jisra'el*, Hoor Israël: geef gehoor aan wat er gesproken wordt. Hoor dit woord niet alleen welwillend aan, maar geef er gehoor aan, gehoorzaam.

Samen met die laatste keer komt het werkwoord 'horen' in dit gedeelte tien keer voor. Als de tien woorden van God in het scheppingsverhaal uit Genesis 1. Als de Tien Woorden in Exodus op de Sinai. Over compositie gesproken.

4.

Hoor. Maar je kunt niet horen. Want je word sufgepraat door alles wat aandacht wil trekken en zich als uitermate belangrijk aandient. Tijdens de reclame gaat het geluid van de televisie een stuk harder dan tijdens de programma's. Daar is over nagedacht! Je hoort al genoeg, teveel. Alles schreeuwt om aandacht. Alles is van belang. Over alles moet je denken, menen, meespreken.

Hoor. Maar je wilt niet horen. Want genoeg is genoeg. En van je hoofd en je oren geldt: vol is vol. En wat om recht en brood schreeuwt, dreigt je te bepalen bij keuzes die je, als het even kan, liever niet zou willen maken. 'Zou ik uw woord verstaan / ik moest uw wegen gaan.'

Dit zegt het evangelie: je kunt. Je kunt het willen. Je wordt aangespoord door hem aan wie wind en water gehoorzamen, een mens als God. Hij zegt dat het kan: horen, zien, vertrouwen, doen.

Met die woorden wordt ons leven net zo'n mooie compositie als dit woord dat ons ten leven roept. Een leven dat klinkt als een klok.

Zo moge het zijn.

Amsterdamse Studentenekklesia, zondag 11 januari 2004

DE UITDRIJVING VAN LEGIOEN

Lukas 8:26-39

Alex van Heusden

'Zij voeren verder' ... 'hij ging aan land.' Die 'zij' zijn Jezus en zijn leerlingen. Die 'hij' is Jezus alleen. De leerlingen blijven aan boord. Dat staat er niet met zoveel woorden, het staat er helemaal niet, maar het is aloude joodse gewoonte om leemtes in het verhaal te vullen met verklaringen. *Midrasj* heet die gewoonte. De leerlingen wagen het niet aan land te gaan. Ze moeten bijkomen van de schrik. De angst zit nog in hun lijf. Het had weinig gescheeld, of ze waren tijdens de storm op het meer met man en muis vergaan. Angst hebben, aan fobicën lijden. Hoogtevrees, pleinvrees, tunnel- of examenvrees. Het is zoveel dat een mens angst inboezemt, je doet besluiten een veilige haven te zoeken, waar niemand je bedreigen kan. Blijf maar liever aan boord.

Zo niet Jezus. Hij gaat aan land, alleen, onverschrokken, hij betreedt hem onbekend gebied buiten Galilea, de landstreek der Gerasenen. Wie zijn zij? Geen joden, maar *gojiem*. Zij hoeden varkens, voor joden onreine dieren. Zij bewonen de stad Gerasa en de velden rondom.

Komt een man op Jezus af, uit de stad weg, uit de samenleving verstoten, omdat hij door demonen is bezeten. Hij is naakt, dakloos, houdt zich op in grafspelonken, het domein van de dood, daar waar geen menselijk leven mogelijk is, waar alle humaniteit is verdwenen. De dood is, naar joodse opvatting, de diepste sfeer van onreinheid. Als je ergens niet zijn moet, is het daar, in de schaduw van de dood. Hoe innerlijk verscheurd die man is, die bezetene, blijkt uit zijn reactie als hij Jezus ziet. Vol eerbied en ontzag valt hij voor hem neer, maar de demonen in hem schreeuwen het uit: 'Wat is er tussen mij en jou, Jezus, zoon van de God, de allerhoogste?' Nu weten we waarom hij op Jezus afging, toen hij hem zag. Hij heeft Jezus herkend. De onreine geest weet wie Jezus is en wat hij doet, anders dan de leerlingen die zich verbijsterd afvroegen, nadat de storm op het meer was bedwongen: 'Wie is toch deze dat hij ook de stormwind beveelt en het water, en zij gehoorzamen hem?'

Wie is Jezus? 'Hij is toch de zoon van Jozef?' zeggen de mensen in de synagoge van Nazaret (Lk 4:22). Ze weten niet wie Jezus is. Alleen de demonen kennen hem. In de synagoge van Kafarnaüm schreeuwt een onreine geest luider stemme: 'Jij daar, wat moeten wij met jou, Jezus Nazarener? Ben jij gekomen om ons te vernietigen? Ik weet wel wie jij bent: de heilige van God' (Lk 4:34). De demonen kennen hun vijand. Zij weten dat Jezus de 'eerstgezonene' is om het koninkrijk van God te proclameren en dichter bij te brengen door onreine geesten te verslaan, door demonische machten een nederlaag toe te brengen. Hij bindt de strijd met ze aan: al die onreine geesten, vreemde goden, die bezit hebben genomen van mensen, niet alleen individueel, maar ook in hun onderlinge betrekkingen. Mensen onvrij, die niets hebben te verliezen dan hun ketenen.

Demonen, onreine geesten - bestaan die wel, behalve in dit verhaal van Lukas en in andere, over het algemeen zeer oude teksten? Daar zijn de meningen over verdeeld. Er valt wel een kleine opleving te bespeuren van het geloof in engelen. Zij viëren een bescheiden *come back*. Er zijn mensen die beweren dat een engel hen verschenen is - bij de KRO zijn zulke mensen zeer welkom. Een dominee Leo de Graaff uit Tiel promoveerde onlangs aan de Vrije Universiteit met een

pleidooi voor de terugkeer van engelen in de geloofsbeleving. *Ieder zijn engel*, zo luidt de titel van een onlangs verschenen boek, geschreven door een Duitse benedictijn. Hoe moeten we dat verstaan? Volgt hieruit dat, naarmate het aantal mensen op aarde toeneemt, ook de engelenpopulatie in de hemel zich uitbreidt? Ik weet het niet, ik weet alleen dat ik nooit een engel heb gezien, tenzij in een speelfilm en die leek sterk op Jeroen Krabbé. Engelen van mensen, die heb ik wel gezien.

Als je gelooft in engelen, in hun bestaan, in hun rol als behoeders van mensen, 'engelbewaarders', moet je dan niet ook geloven in gevallen engelen, demonen, duivels? Is hun 'aanwezigheid' in onze samenleving en wereldwijd niet veel evidentier?

In het relaas van Lukas wordt ons een aanwijzing gegeven die ons kan helpen de vraag te beantwoorden waarvoor die demonen, die onreine geesten staan. Jezus vraagt de bezetene naar zijn naam. Hij zegt: Legio. Een Latijnse naam in een Griekse tekst. Legioen heet hij en zo heet ook een Romeinse legerafdeling van vijfduizend tot zesduizend soldaten. 'Veel demonen waren in hem gevaren.' Stel je voor, in één mens vijf- tot zesduizend demonen. Een bezettingsmacht. In de naam Legioen ligt een verwijzing besloten naar de Romeinse troepen die het joodse land bezetten en hoeveel andere landen niet, ook de landstreek van de Gerasenen. Zij maken land en volk onrein door een meedogenloos systeem van onderdrukking in te voeren, met de dood als voornaamste instrument. Zij nemen bezit van de mensen, niet alleen van hun lichaam, ook van hun geest. Zij planten hun imperiale systeem in de hoofden en de harten van de mensen, het denkbeeld dat de Romeinse wereldorde een goddelijke beschikking is - zo moet de loop van de geschiedenis zijn, onafwendbaar en onomkeerbaar.

Het verhaal over Legio in het evangelie van Lukas is visionair. Het geeft uitdrukking aan de hoop en verwachting dat er een einde zal komen aan die onverzettelijke en o zo oppermachtige Romeinse wereldorde, het imperiale systeem. Legioen bezweert Jezus 'sta ons toe in die varkens te gaan'. Onreine geesten in onreine beesten - daar horen ze thuis. Dan 'stormt' de kudde - je kunt ook vertalen 'de troep' - langs de helling naar beneden, als om een veldslag te beginnen, een nieuw militair succes te gaan behalen, maar nee, Legioen, de Romeinse bezettingsmacht, stormt het meer in en verdrinkt. Het meer, hier te verstaan als een beeld voor de Middellandse Zee waarover de Romeinse legioenen gekomen waren om het land te veroveren.

Dit verhaal, zo verklaard, is geijkt op het uittochtboek, Exodus, waar de legermacht van Faraó wordt verzwolgen in de Rietzee - vrijheid voor de kinderen van Israël. We lezen daar (Ex 14:27-29a):

*Mozes strekte zijn hand uit over de zee
en tegen de morgen keerde de zee naar de plaats waar zij hoort
terwijl Egypte voor haar vluchtte.*

*Zo strooide JHWH Egypte midden in de zee.
Het water keerde, bedekkend de wagens en ruiters,
beel het leger van Faraó
dat achter hen aan gekomen was in de zee -
niet één bleef er over.*

*En de kinderen van Israël zijn door het droge gegaan,
midden door de zee.*

De verhalen over de uittocht uit Egypte, de doortocht door de Rietzee, en het verhaal over Legioen in de landstreek der Gerasenen: zulke vertellingen getuigen van een andere geschiedenis dan de bestaande en geldende, een geschiedenis onder het motto, met grote letters geschreven: van Godswege

bevrijding. 'Toen de varkenshoeders zagen wat geschied was' ... 'De mensen liepen uit om te zien wat was geschied.' 'En het geschiedde' - kent u die uitdrukking? In zijn in het Grieks geschreven relaas over Jezus bootst Lukas de taal en stijl na van de Hebreeuwse bijbel. Hij schrijft in hebraïserend Grieks. In de Hebreeuwse wending *vajjebi*, 'en het geschiedde', ligt de onuitsprekelijke naam verborgen van Israëls God, 'Ik zal er zijn', 'Ik zal er zijn zoals ik ben', 'Ik zal een andere geschiedenis doen aanbreken, een die verbonden is met mijn naam, met mijn schoot van ontferming'.

Die bezeten was, is weer mens geworden, mens onder de mensen. Nu wil hij bij Jezus blijven, daar smeekt hij om. Jezus wil dat niet. Hij wil vrije mensen die op eigen benen staan. Hij wil geen imperium met hem als goddelijke keizer. In de woestijn beproefd door Tweedrachtzaaier heeft hij keizerlijke macht van de hand gewezen. Het gaat er niet om bij Jezus te horen. Mensen horen thuis bij zichzelf en bij hen met wie zij leven. Zo hoort het te gaan.

Wij mensen, wij bevinden ons meer of minder vrij, meer of minder met angsten behept. Maar we zijn geroepen, vanaf de moederschoot, elkaar het leven door te geven, het leven, niet de dood, die sfeer van onreinheid - het leven, in vrijheid.

Amsterdamse Studenteneklesia - zondag 18 januari 2004

OPSTANDIGE VROUWEN

Lukas 8:40-56

Justine Aalders

Twee vrouwen beschrijft Lukas in dit gedeelte: alle twee worden ze dochter genoemd. De jongste is eigenlijk zelfs alleen maar dochter, een kind nog, maar toch al bijna *bat mitswa*, volwassen in godsdienstige zin: ze als ze twaalf jaar wordt, is zij verantwoordelijk voor haar eigen daden. Maar het is de vraag of ze dat zal halen, want haar leven hangt aan een zijden draad. De andere is een volwassen vrouw, maar buitengesloten uit de gemeenschap, want ze is onrein volgens de wet, twaalf jaar lang al. Ook zij is niet volwassen in godsdienstige zin, want ze kan haar religieuze verplichtingen niet nakomen. Die twee vrouwen zijn twee uitersten, maar beiden zijn machteloos; buitengesloten, hulpeloos. Twaalf is een kritiek getal, een kritieke tijd: voor kinderen nadert in onze cultuur de pubertijd, of ze zitten er tegenwoordig vaak al in. Het is een getal voor de volheid, dus als je dat toepast op de tijd, betekent het een tijd van losmaken van het oude en vertrouwd; er gaat een nieuwe toekomst open. Maar hoe kun je je losmaken als je leven in gevaar is? Als de toekomst in feite dicht is, wat voor beide vrouwen geldt. Het dochttertje ligt op sterven en haar vader Jairus - hij is overste van de synagoge, een belangrijk man - gaat zoals heel veel mensen naar Jezus toe. Allen wachten op hem, staat er; hij wekt verwachting en hoop in de harten van de mensen. Jairus smeekt hem mee te gaan, maar het is een drukte van belang rondom Jezus, dus snel gaat het niet.

De andere hoofdpersoon uit het verhaal bevindt zich in die dichte menigte: de vrouw die al twaalf jaar lang bloedvloeïngen heeft. Een vrouw die ondanks haar ziekte een mateloos geloof heeft, en steeds de hoop is blijven houden dat iemand haar zou genezen. En dus wringt ze zich nu tussen iedereen in naar Jezus

en raakt de franje van zijn kleed aan. Volgens het gebod uit Numeri (15:37-41) draagt Jezus net als iedere joodse man het kleed met aan de vier hoeken de kwasten met daarin een hemelsblauwe draad: die kwasten helpen je herinneren aan de geboden die je in je leven moet volgen; iedere keer als je ze ziet, zul je God gedenken. Ze zijn een geheugensteuntje aan je roeping: en dat de vrouw juist die kwast van zijn kleed aanraakt, is niet toevallig. En onmiddellijk, schrijft Lukas, hield het vloeien op. En Jezus draait zich om, want hij voelde dat er kracht van hem was uitgegaan, staat er dan zo geheimzinnig. In de menigte wordt hij steeds aangeraakt, zoals Petrus opmerkt, maar dit is anders. En de vrouw komt bevend naar voren en Jezus zegt haar: je geloof, je vertrouwen, heeft je bevrijd, dochter!

Maar op datzelfde ogenblik komt er iemand vertellen dat het te laat is voor het andere dochttertje: ze is gestorven, val de leraar maar niet meer lastig. Door de tijd die hij besteedt aan de ene dochter, is de andere gestorven. Maar zo is het niet voor Jezus: vertrouwd alleen, zegt hij: je hebt toch net kunnen zien dat dat werkt? Hij gaat naar het huis en jaagt alle klagers weg, zodat er zeven mensen overblijven: de ouders, twee discipelen en Jezus met het meisje. Ze is niet dood, ze slaapt, zegt hij. Hij pakt haar hand en zegt: meisje sta op! en onmiddellijk staat ze op. Geef haar te eten, zegt Jezus, want haar leven kan nu beginnen.

Doordat bij de twee verhalen steeds dezelfde woorden worden gebruikt, zie je dat de twee vrouwen met elkaar verbonden zijn, op elkaar lijken. Beiden stagneren, hun leven staat stil; beiden worden onmiddellijk bevrijd uit die stagnatie. Alleen is er één groot verschil: de vrouw kan zelf, hoe machteloos ze ook is, toch nog een poging wagen om bevrijd te worden, en door haar vertrouwen, dat ze God weet waar vandaan heeft gehaald, lukt het haar. Terwijl het meisje totaal afhankelijk is; het lijkt erop alsof het enige wat haar kan redden, het geloof of vertrouwen van haar vader is. Wie zelf nog een stap kan doen, gelukkig wordt ze geprezen als het haar lukt; wie het niet meer kan, om welke reden dan ook, gelukkig is ze als ze mensen om zich heen heeft die haar dragen op hun vertrouwen!

Een collega van mij verloor haar eigen dochttertje toen ze vijf jaar was en schreef een boek over haar verdriet. Dat boek noemde ze: *Meisje, sta op!* Haar dochttertje staat niet op, maar zichzelf begint in de loop van het boek heel langzaam op te krabbelen en krijgt ergens de kracht vandaan om weer verder te gaan met het leven. Het boek is haast niet te lezen vanwege het schrijnende verdriet dat eruit spreekt. Maar er gaat ook een kracht van uit, omdat de moeder weigert zich te laten troosten, en weigert antwoorden te aanvaarden op de vraag waarom dit gebeurde met haar kind. Dat is ook de kracht van het verhaal over Jairus' dochter: Jezus komt in opstand: nee, ze is niet dood, kinderen horen niet dood te gaan! Ze slaapt en ik maak haar wakker zodat ze opstaat en weer leven gaat. Het is een opstandingsverhaal en dus een opstandig verhaal: zo zou de wereld moeten zijn dat ieder kind dat dreigt te vergaan, een hand krijgt aangereikt en een stem hoort: meisje, jongetje, sta op! Zodat de dood niet het laatste woord krijgt; ook de dood van de isolatie niet, waaronder die andere vrouw lijdt. In deze wereld gaan kinderen dood. Mensen hebben er moeite mee om daartegenin te blijven vertrouwen en elkaar vast te houden. Dit opstandige verhaal kan ons daarbij helpen! Die opstandigheid wens ik ons toe.

Amsterdamse Studenteneklesia, zondag 25 januari 2004

LUKASVERTALINGEN

Bij de Schriftuitleg in deze Maandbrief
door Alex van Heusden en Huub Oosterhuis

Bij de toespraak van Bettine Siertsema (blz. 2)

Lukas 7 vers 36 - 8 vers 3

Een van de farizeeën vroeg hem om met hem te eten.
Hij ging in het huis van de farizeeër
en nam plaats aan tafel.
En zie, een vrouw die in de stad als zondaar bekend stond,
kwam te weten dat hij aan tafel was
in het huis van de farizeeër.
Zij droeg een albasten kruik met zalfolie.
Huilend bleef zij achter hem staan, bij zijn voeten,
ze begon met haar tranen zijn voeten te bevochtigen,
droogde ze af met de haren van haar hoofd,
bedekte zijn voeten met kussen
en zalfde die met de olie.
Toen de farizeeër bij wie hij aan tafel was, het zag,
zei hij bij zichzelf:
Als hij een profeet was,
zou hij weten wie de vrouw is die hem aanraakt,
en wat voor een,
dat zij een zondaar is.
Jezus antwoordde hem en sprak:
Simon, ik heb jou iets te zeggen.
En hij:
Meester, zeg het -
zei hij.
Er was eens een geldschieter die twee schuldenaars had.
De een was hem vijfhonderd zilverstukken schuldig,
de ander vijftig.
Omdat zij niets hadden om hem terug te betalen,
streek hij, de twee ten gunste, de hand over het hart.
Wie van hen zal hem nu het het aardigst vinden?
Simon antwoordde en sprak:
Ik neem aan: die het meest is begunstigd.
Hij sprak tot hem:
Jij hebt goed geoordeeld.
Hij keerde zich naar de vrouw en sprak tot Simon:
Jij ziet deze vrouw.
Ik ben gekomen in jouw huis,
water voor mijn voeten heb jij niet gegeven;
maar zij - sinds ik gekomen ben,
heeft zij met haar tranen mijn voeten bevochtigd
en met haar haren afgedroogd.
Een kus heb jij mij niet gegeven;
maar zij - sinds ik gekomen ben,
hield zij niet op mijn voeten te kussen.
Jij hebt mijn hoofd niet gezalfd met olijfolie;
maar zij - met olie heeft zij mijn voeten gezalfd.
Daarom, ik zeg jou:
haar zonden, al de vele, zijn haar kwijtgescholden
omdat zij grote liefde heeft betoond;
maar wie weinig wordt kwijtgescholden,
heeft weinig liefde betoond.
Hij sprak tot haar:
Jouw zonden zijn jou vergeven.
Die daar ook aan tafel waren,
begonnen bij zichzelf te zeggen:
Wie is hij daar die ook nog zonden vergeeft?
Hij sprak tot de vrouw:
Vrouw, je vertrouwen heeft je bevrijd.
Ga in vrede.

En het geschiedde, daarop volgend,
dat hij trok van stad naar stad en van dorp naar dorp,
uitroepend het goede nieuws: het koninkrijk van God.
De twaalf waren met hem
en enkele vrouwen die van boze geesten
en zwakheden waren genezen:

Maria, die geroepen werd 'van Magdala',
van wie zeven demonen waren uitgegaan,
Johanna, de vrouw van Chusas,
die het huis van Herodes bestierde,
Susanna en vele anderen -
uit haar eigen middelen dienden zij hen.

*

Bij de toespraak van Alex van Ligten (blz. 3)

Lukas 8 vers 4-25

Een grote menigte had zich verzameld,
uit alle steden waren zij naar hem toegekomen.
Toen vertelde hij deze parabel:
De zaaier ging uit om zijn zaad te zaaien.
En terwijl hij zaaide,
viel een deel langs de weg
en werd vertrapt
en de vogels van de hemel aten het op.
Een ander deel viel op de rots,
het kwam op en verdorde
omdat het geen vocht had.
Een ander kwam midden tussen de dorens terecht,
de dorens schoten tegelijk op en verstikten het.
Een ander deel viel op de goede aarde,
het kwam op en droeg vruchten honderdvoud.
Toen hij dit gezegd had, riep hij:
Wie oren heeft om te horen, laat hij horen.
Zijn leerlingen vroegen hem:
Wat is dit voor een parabel?
Hij sprak:
Jullie is het gegeven de geheimen te kennen
van het koninkrijk van God,
de anderen horen parabels opdat
zij ziende niet zien
en horende niet verstaan.
Dit zegt de parabel:
het zaad is het woord van God.
Die langs de weg, dat zijn zij die het hebben gehoord.
Maar dan komt de tweedrachtzaaiër
en neemt het woord uit hun hart
opdat zij zich niet toevertrouwen en worden bevrijd.
Die op de rots, dat zijn zij die, als zij het horen,
dankbaar het woord aanvaarden.
Maar zij hebben geen wortels,
zij vertrouwen een tijd lang,
komen de beproevingen, dan vallen zij weg.
Wat tussen de dorens terecht kwam,
dat zijn zij die wel hebben gehoord,
maar zo bezorgd zijn om rijkdom
en de genietingen des levens
dat ze erin stikken en niet opbloeien.
Dat in de schone aarde, dat zijn zij
die met een schoon, goed hart
het woord hebben gehoord,
eraan vasthouden en vrucht dragen in volharding.

Jezus sprak:
Niemand steekt een olielamp aan
om die vervolgens onder een pot te zetten
of onder een bed,
nee, je zet hem op een kandelaar
zodat iedereen die binnenkomt, het licht kan zien.
Zo komt ook alles wat verborgen is, aan het licht
en alles wat geheim is, zal bekend worden
en in de openbaarheid komen.

Daarom, let goed op hoe je luistert.
Want wie heeft, hem zal gegeven worden
en wie niet heeft,
ook wat hij meent te hebben,
zal hem worden afgenomen.

Zijn moeder en zijn broeders kwamen naar hem toe,

maar konden hem niet bereiken, zo dicht was de menigte.
Men liet hem weten:

Je moeder en je broeders staan dáár, buiten,
zij willen je zien.

Hij antwoordde hen en sprak:

Mijn moeder en mijn broeders, dat zijn zij
die het woord van God áanhoren en het doen.

Het geschiedde een van die dagen:

hij ging in een boot, met zijn leerlingen,
hij sprak tot hen:

Laten wij naar de overkant gaan van het meer.

Zij hezen de zeilen
en voeren

en hij viel in slaap.

Een stormwind vlaagde over het meer,
zij maakten water, liepen gevaar,
ze schudden hem wakker en zeiden:

Meester, meester, we vergaan!

Hij ontwaakte, bestrafte de stormwind
en het hoogopgolvende water
en zij kwamen tot rust en het werd stil.

Hij sprak tot hen:

Waar is jullie vertrouwen?

Zij waren verbijsterd.

Zij zeiden tot elkaar vol bewondering:

Wie is toch deze

dat hij ook de stormwind beveelt en het water
en zij gehoorzamen hem?

*

Bij de toespraak van Alex van Heusden (blz. 5)

Lukas 8 vers 26-39

Zij voeren verder naar de landstreek van de Gerasenen
die tegenover Galilea gelegen is.

Hij ging aan land,

er kwam een man op hem af, uit de stad weg,

hij was bezeten door demonen

- droeg al lange tijd geen kleren meer,
woonde niet in een huis

maar in grafspelonken -

toen hij Jezus zag,
schreeuwde hij het uit,

viel voor hem neer

en riep luider stemme:

Wat is er tussen mij en jou, Jezus, zoon van de God,
de allerhoogste?

Ik smEEK je mij niet te kwellen.

Hij had de onreine geest al bevolen uit te gaan
uit die mens.

Al vele malen was hij door hem overmeesterd,
dan bonden ze hem met kettingen, boeiden zijn voeten,
maar hij brak zijn ketenen aan stukken
en werd door de demon de woestijnen in gedreven.

Jezus vroeg hem:

Wat is jouw naam?

Hij sprak:

Legio -

wat Legioen betekent

want vele demonen waren in hem gevaren.

Zij bezwoeren hem

dat hij hen niet de afgrond in zou sturen.

Daar tegen de bergwand

werd een uitgestrekte kudde varkens gehoed.

Zij bezwoeren hem 'sta ons toe in die varkens te gaan'.

Hij stond het hen toe.

De demonen gingen weg, uit die mens,

en voeren in de varkens:

de kudde stormde van de helling naar beneden

het meer in en verdrong.

Toen de varkenshoeders zagen wat geschied was,

sloegen zij op de vlucht en vertelden het

in de stad en op de velden.

De mensen liepen uit om te zien wat was geschied,
zij kwamen bij Jezus

en vonden de mens uit wie de demonen waren weggegaan,
hij had kleren aan, hij was bij zijn volle verstand,
zo zat hij aan de voeten van Jezus.

Zij waren verbijsterd.

Die er getuige van waren geweest, vertelden hen
hoe de bezetene werd bevrijd.

Toch, talloos velen uit de landstreek van de Gerasenen
vroegen Jezus

van hen weg te gaan

want grote vrees had hen bevangen.

Hij ging in de boot en keerde terug.

De man uit wie de demonen waren weggegaan,
smEEKte hem

om bij hem te mogen zijn.

Maar hij liet hem vrij gaan en sprak:

Keer terug naar je huis

en maak alles wat de God aan jou gedaan heeft,
openbaar.

En hij, hij ging door heel de stad

en riep en riep uit

alles wat Jezus aan hem had gedaan.

*

Bij de toespraak van Justine Aalders (blz. 6)

Lukas 8 vers 40-56

Jezus keerde terug (naar Galilea),

de menigte verwelkomde hem,

allen zagen naar hem uit.

En zie, daar komt een man, zijn naam is Jairus,

hij is overste van de synagoge.

Hij valt neer voor de voeten van Jezus

en bezweert hem in te gaan in zijn huis.

Hij heeft een dochter, zijn eniggeborene,

twaalf jaar ongeveer,

zij ligt op sterven.

Hij gaat mee,

om hem heen een verstikkende menigte.

Een vrouw, al twaalf jaar lijdend aan bloedvloeïngen

en niemand heeft haar kunnen genezen,

komt van achter naar hem toe,

raakt de franje van zijn mantel aan

en onmiddellijk houdt haar vloeïng op.

Jezus zegt:

Wie heeft mij aangeraakt?

Allen roepen van nee en Petrus zegt:

De menigten verdringen zich om jou heen

en benemen je de adem.

Jezus zegt:

Iemand heeft mij aangeraakt,

ik weet dat kracht van mij is uitgegaan.

De vrouw zag dat zij niet verborgen kon blijven.

Bevend kwam zij naar hem toe, viel voor hem neer

en vertelde, waar heel het volk bij was,

waarom zij hem had aangeraakt

en hoe zij onmiddellijk genezen was.

Hij sprak tot haar:

Dochter, je vertrouwen heeft je bevrijd.

Ga in vrede.

Terwijl hij nog sprak,

kwam iemand naar de overste van de synagoge toe en zei:

Je dochter is gestorven,

val de meester niet meer lastig.

Jezus hoorde dit en antwoordde hem:

Vrees niet, vertrouw alleen,

zij wordt bevrijd.

Hij ging het huis binnen

en vond niet goed dat iemand met hem meeging

behalve Petrus en Johannes en Jakobus

en de vader van het meisje en de moeder.

Allen huilden en rouwden om haar.

Maar hij sprak:

Huil niet, zij is niet dood, zij slaapt.
Zij lachten hem uit,
zij wisten toch zeker dat zij gestorven was.
Maar hij greep haar hand en riep:
Meisje, sta op!
En haar levensadem keerde terug
en onmiddellijk stond zij op
en hij beval haar te eten te geven.
En stomverbaasd waren haar ouders.
Hij verbood hen aan iemand te zeggen
wat er geschied was.

*

Bij de toespraak van Ton Honig (blz. 11)

Lukas 9 vers 1-17

Hij riep de twaalf bijeen
en gaf hen kracht en volmacht over alle demonen
en om ziekten te verzachten.
Hij zond hen uit om aan te kondigen het koninkrijk van
God
en om de zieken te genezen.
En hij sprak tot hen:
Neem niets mee op deze weg,
geen stok, geen plunjezak, geen brood, geen geld,
laat ook niemand twee hemden hebben.
En in welk huis jullie ook binnengaan,
blijf daar dan totdat je verdergaat.
En zijn er die jullie niet ontvangen,
ga weg uit die stad
en schud het stof van jullie voeten
als een getuigenis tegen hen.
Zij zijn gegaan, trekkend van dorp naar dorp,
zij maakten het goede nieuws bekend
en brachten genezing overal.

Viervorst Herodes hoorde alles wat geschiedde
en raakte in opperste verwarring:
sommigen zeiden
dat Johannes uit de doden was opgewekt,
anderen dat Elia was verschenen,
en weer anderen
dat een van de oude profeten was opgestaan.
Maar Herodes sprak:
Johannes heb ik onthoofd, ikzelf.
Wie is deze dat ik zoveel over hem hoor?
En hij zocht naar een gelegenheid om hem te zien.

De gezondenen keerden terug
en deden hem verslag van wat zij hadden gedaan.
Hij nam hen mee
en trok zich terug, met hen alleen,
in de richting van een stad die Betsaida wordt geroepen -
wat 'Huis van Voedsel' betekent.
Maar de menigten wisten het en gingen achter hem aan.
Hij verwelkomde hen
en sprak tot hen over het koninkrijk van God
en die genezing nodig hadden, gaf hij genezing.

Toen de dag begon te dalen,
kwamen de twaalf bij hem en zeiden:
Laat de menigte los,
dat zij gaan naar de dorpen en akkers in de omtrek
en gastenverblijven en voedsel vinden
want wij zijn hier in een woeste streek.
Hij sprak tot hen:
Geven jullie hen maar te eten.
Ze zeiden:
Wij hebben niet meer dan vijf broden en twee vissen.
Moeten wij dan voor heel dit volk eten gaan kopen?
Er waren daar wel vijfduizend man ongeveer.
Hij sprak tot zijn leerlingen:

Laat ze gaan zitten in groepen van ongeveer vijftig.
Zo deden zij, iedereen ging zitten.
Hij nam de vijf broden en de twee vissen,
keek omhoog naar de hemel,
sprak de zegenspreuk uit over hen,
brak en gaf aan zijn leerlingen
om uit te delen aan de menigte.
En zij aten en allen werden verzadigd.
Wat overbleef, verzamelden zij,
twaalf manden vol.

*

Bij de toespraak van Huub Oosterhuis (blz. 12)

Lukas 9 vers 18-36

En het geschiedde
toen hij alleen was om te bidden
en zijn leerlingen waren dicht bij hem
dat hij hen vroeg:
De menigten, wie zeggen ze dat ik ben?
Zij antwoordden en zeiden:
Johannes de Doper,
anderen zeggen Elia,
weer anderen
dat een van de oude profeten is opgestaan.
Hij sprak tot hen:
En jullie, wie zeggen jullie dat ik ben?
Petrus antwoordde en sprak:
De messias van de God.
Hij verbood hen ten strengste en bond hen op het hart
dit aan niemand te zeggen.
Hij sprak:
Het moet:
de mensenzoon zal veel lijden en verworpen worden
door de oudsten, de hogepriesters en de schriftgeleerden
en gedood
en ten derde dage zal hij worden opgewekt.
Hij sprak tot allen:
Wie willen komen achter mij aan:
dat zij zichzelf verloochenen
en hun kruis opnemen dag na dag
en mij volgen.
Wie hun ziel en zaligheid willen behouden,
die redden het niet;
maar wie hun ziel en zaligheid verliezen, om mijnentwil,
zij zullen het redden.
Want wat baat het een mens
de hele wereld te versieren,
maar zichzelf te verliezen of te beschadigen?
Wie zich schamen voor mij en mijn woorden,
voor hen zal de mensenzoon zich schamen,
als hij komt in zijn lichtglans
en in de lichtglans van de vader
en van de heilige engelen.
Naar waarheid zeg ik jullie:
er zijn er onder die hier staan
die de dood niet zullen proeven, zeker niet,
eer zij het koninkrijk van God hebben gezien.

En het geschiedde,
acht dagen ongeveer na deze woorden,
dat hij Petrus, Johannes en Jakobus meenam
en de berg opging, omhoog, om er te bidden.
En het geschiedde, terwijl hij bad,
dat zijn gezicht van aanschijn veranderde
en zijn kleren werden blinkend wit.
En zie, twee mannen spraken met hem,
het waren Mozes en Elia -
in lichtglans verschenen,
spraken zij over zijn uittocht
die hij bestemd was te voltooien in Jeruzalem.
Petrus en die met hem waren, sliepen, loodzwaar van
slaap.
Zij schoten wakker en zagen zijn lichtglans

en de twee mannen die bij hem stonden.

En het geschiedde
toen die twee van hem heen gingen,
dat Petrus sprak tot Jezus:

Meester, het is schoon voor ons om hier te zijn.

Zullen wij drie loofhutten maken,
een voor jou, een voor Mozes, een voor Elia? -
hij wist niet wat hij zei.

Terwijl hij zo sprak, geschiedde het
dat een wolk hen overschaduwde.

En zij vreesden

toen zij binnengingen in de wolk.

En het geschiedde dat een stem sprak uit de wolk:

Deze is mijn zoon, de uitverkorene,
hoort naar hem.

En terwijl de stem geschiedde,
stond Jezus daar alleen.

Zij zwegen,

vertelden aan niemand, in die dagen,
wat zij hadden gezien.

*

Bij de toespraak van Kees Kok (blz. 13)

Lukas 9 vers 37-50

En het geschiedde, de volgende dag:

zij daalden de berg af,

een grote menigte kwam hem tegemoet.

En zie, een man in de menigte, hij schreeuwt:

Meester, ik smeek jou,

zie toch mijn zoon,

hij is mijn enigst kind -

dan grijpt een geest hem vast, plotseling,

en schreeuwt dat hij stuiptrekt

en het schuim hem op de mond staat.

Soms laat hij hem even los,

dan slaat hij weer op hem in.

En ik heb jouw leerlingen gesmeekt hem uit te drijven,

maar zij konden het niet.

Jezus antwoordde en sprak:

O jullie soort mensen dat geen vertrouwen heeft

en dwarsligt,

hoe lang nog moet ik bij jullie zijn

en jullie verdragen?

Breng je zoon hier.

De jongen kwam dicht bij,

de demon wierp hem stuiptrekkend neer.

Maar Jezus strafte hem af, de onreine geest,

genas de jongen

en gaf hem aan zijn vader terug.

Allen stonden verbijsterd over de grootheid van God

en allen verwonderden zich over wat hij deed allemaal.

Hij sprak tot zijn leerlingen:

Knoop in je oren deze woorden:

de mensenzoon zal worden overgeleverd in de handen
van mensen.

Maar zij begrepen niet wat hij zei,

zij konden er niet bij

en verstonden het niet

en zij waren bang hem over dit woord te ondervragen.

Ze betwistten elkaar

wie van hen de grootste was.

Jezus, hij wist wel hoe zij dachten in hun hart,

nam een kind bij de hand,

daar stond het, naast hem.

Hij sprak tot hen:

Als je in mijn naam dit kind aanvaardt,

aanvaard je mij;

en als je mij aanvaardt,

aanvaard je hem die mij gezonden heeft.

Want wie de kleinste is van jullie allen,

die is groot.

Johannes antwoordde en sprak:

Meester, wij zagen iemand demonen uitdrijven
in jouw naam

en wij hebben het hem verhinderd
omdat hij geen volgeling is zoals wij.

Jezus sprak tot hem:

Verhinder hem niet,

wie niet tegen jullie is,

is voor.

*

Bij de toespraak van Alex van Heusden (blz. 14)

Lukas 9 vers 51-62

Toen meer en meer de dagen werden vervuld

dat hij verheven zou worden,

toen geschiedde het

dat hij zijn aangezicht sterk maakte

om te gaan naar Jeruzalem.

En hij zond boden uit voor zijn aangezicht

en zij gingen en kwamen in een dorp van Samaritanen

om voorbereidingen te doen voor hem.

Zij aanvaardden hem niet

omdat zijn aangezicht op weg gegaan was naar Jeruzalem.

Toen de leerlingen Jakobus en Johannes dit zagen,

zelden ze:

Heer, wil jij dat wij het vuur bevelen:

'Daal neer uit de hemel en vernietig hen'?

En hij keerde zich om en strafte hen af

en zij gingen naar een ander dorp.

Zij trokken voort op de weg,

iemand sprak tot hem:

Ik zal jou volgen, waarheen je ook gaat.

Tot hem sprak Jezus:

De vossen hebben holen,

de vogels van de hemel nesten,

maar de mensenzoon heeft niets

waar hij zijn hoofd op legt.

Hij sprak tot een ander:

Volg mij.

Die sprak:

Heer, vind het dan goed

dat ik eerst mijn vader ga begraven.

Hij sprak tot hem:

Laat de doden hun doden begraven.

Maar jij, ga en verkondig het koninkrijk van God.

Een ander sprak tot hem:

Ik zal jou volgen, heer,

maar vind het dan goed

dat ik afscheid neem van mijn huisgenoten.

Tot hem sprak Jezus:

Wie de hand aan de ploeg slaat

en omkijkt naar wat achter hem ligt,

is niet geschikt voor het koninkrijk van God.

AGENDA TOESPRAKEN

AMSTERDAMSE STUDENTENEKKLESIA

21 maart Rob Treep *Lukas 11:14-36*

28 maart Albert van den Heuvel *Lukas 11:37-54*

4 april Rinse Reeling Brouwer *Lukas 12:1-59*

11 april Huub Oosterhuis *Pasen TOEGANGSKAARTEN*

18 april Kees Kok *Lukas 13:1-21*

25 april Ton Honig *Lukas 13:22-35*

2 mei Alex van Ligten *Lukas 14:1-24*

GEVEN EN ONTVANGEN

Lukas 9:1-17

Ton Honig

De schrijvers van de evangeliën van Matteüs, Markus en Lukas hebben zeer waarschijnlijk uit dezelfde bronnen geput, toen ze hun boeken schreven. Dit levert letterlijke overeenkomsten in hun teksten op, maar laat tegelijk zien dat elke auteur een geheel eigen invalshoek heeft. Matteüs en Markus berichten beiden over twee wonderbaarlijke spijzigingen, terwijl Lukas slechts de eerste vermeldt. Bij Matteüs en Markus omlijsten de beide spijzigingen een aantal verhalen die gaan over de vraag 'wat is geloven?' Geloven en volledig vertrouwen schenken lijken welhaast onmogelijke opgaven te zijn. De realiteit is zo weerbarstig en gevaarlijk dat geloven een utopie lijkt voor mensen die knokken voor eigen lijfsbehoud. Ga jij maar eens geloven in een wrak scheepje op een meer dat opgezweept wordt door een onvoorstelbare storm. Je dankt God op je blote knieën dat je de wal hebt bereikt na uren waarin je het haast letterlijk in je broek doet van angst. Bij zowel Matteüs als Markus gaat een uitvoerig verhaal over de onthoofding van Johannes de Doper aan de spijziging vooraf. Een intrige aan het hof kost juist die man de kop die met de verve van een echte profeet de mensen herinnert aan Gods belofte over een koninkrijk, waarin geen mensen onder de armoedegrens leven, het onderscheid tussen legalen en illegalen niet bestaat, en geen kille ambtenarij met veel willekeur twee procent van de onderzochte dossiers tot schrijnende gevallen verklaart en de overige achtenenentig procent buiten de grenzen wil dumpen. En dan ook nog - God betere dat - de mond vol heeft van normen en waarden.

Lukas vertelt ons het eigenlijke verhaal over de intrige en de onthoofding van Johannes niet, maar verweeft deze gruweldaad met het verhaal over het zenden van apostelen die de kracht van het koninkrijk laten zien. En dat doet hij om zijn eigen punt te drukken: wie is toch deze vent waar we steeds over horen? Waar mensen *en masse* achteraan lopen? Hoe kan de stem klinken van een Johannes die ik toch net een kopje kleiner heb gemaakt - piekert Herodes. Is Elia weergekeerd of een van die andere grote profeten? Dat is eeuwenlang precies het grote probleem voor elke dictator. Doe je zo je best met een geavanceerde geheime dienst, je maakt mensen grondig tot vermisten of je gooit er een hele holocaust tegen aan en dan zijn er telkens weer mensen die in woord en daad opstaan om het gehate tegengeluid opnieuw ten gehore te brengen. De armoede van elke dictator openbaart zich hierin dat er een woord is dat is als een onkruid dat zich niet laat uitroeien. Meteen aansluitend aan het verhaal over de spijziging tilt Lukas als enige evangelist een tipje van de sluier op en laat Jezus van Nazaret door mensen (in de figuur van Petrus) herkennen dat hier de messias in het geding is. Daarom heeft hij geen tweede spijzigingsverhaal nodig. Anders dan Matteüs en Markus stelt hij daarmee niet het wankelmoedige en lastige geloof van mensen in het middelpunt, maar onthult hij de identiteit van de kracht en volmacht, waardoor ziekten verzacht worden, gevangenen bevrijd worden en alle mensen in gerechtigheid op hun benen worden gezet. Hier is - in mensen - de Eeuwige zelf aan het werk.

Wanneer je de twee wonderbaarlijke spijzigingen van Matteüs en Markus naast elkaar zet, zie je een subtiel spel met getallen. In de eerste geschiedenis vijf broden (vijf boeken van de Thora), twee vissen (twee staat voor Juda en Israël) en twaalf manden met brokken die overblijven (de twaalf stammen van Israël). Er zijn vijfduizend mannen aanwezig, opnieuw een

veelvoud van vijf, een veelvoud van Thora die letterlijk mensen voedt. In de tweede geschiedenis verhalen zij van zeven broden en zeven manden met overgebleven brood. En zeven is het getal van de totale volheid. Er worden vierduizend mensen gevoed, deze veelvoud van vier onthult hoe de voedende kracht van Thora die gedaan wordt, overvloedig uitwaaiert naar alle vier de windstreken. Geen plekje waar nog honger heerst. De evangelisten Matteüs en Markus zeggen ons hoe Israël en Juda gezegend zijn en vanuit die zegen aan het volk dat God verkiest meteen de gehele wereld wordt inbegrepen. Geen heil en zegen voor een select groepje uitverkorenen, maar geen mensenkind meer die buiten die zegen valt.

Veel liberale en vrijzinnige bijbeluitleg heeft niet veel op met wonderen. Dit bijbelgedeelte zou ons leren dat we uit de beperktheid van ons egoïsme moeten durven treden. Als we wat meer zouden delen, zou deze wereld er een stuk beter uit zien. Een ethische gedachte die zeker een kern van waarheid bevat. Maar is dat nu de kern van de messiaanse boodschap? Onze westerse welvaart verpest misschien wel ons lezen van bijbelse teksten. We zouden onszelf niet in onze overvloed en welvaart moeten durven verstaan. Die messias verwacht. En doet mij mijzelf vinden in mijn bezetenheid van allerlei demonen, lijdend onder mijn ziekten, krakend onder mijn eigen ongelooft. Die messias doet me beseffen hoezeer ik met niets in handen sta. Trekkend in een woestijn, gered door een handvol manna. Dat ik mij in mijn honger niet vastklamp aan wat ik meen nog niet verloren te hebben, maar mij in vertrouwen overgeef aan wat de ander (met een kleine letter en een hoofdletter) mij te geven geeft. En dat ik levend in die kracht en volmacht mij openstel voor anderen, zodat ook zij zich bij mij gevoed en geborgen weten. Geven en ontvangen moeten totaal losgemaakt worden uit de charitatieve sfeer of uit beleidsvragen van bijvoorbeeld ontwikkelings samenwerking. Helpen krijgt in allerlei vormen zo gauw iets denigrerends: er zou een sterke helper zijn en een hulpeloze geholpene. Een volstrekt statisch beeld. Besef van armoede vindt plaats in een relationele context waarin de rollen van de rijke en de arme telkens verschieten en verschuiven.

De lezing van Lukas verhaalt niet van het zoveelste sterke staaltje van Jezus van Nazaret. Het echte wonder gebeurt door de twaalf mannen die bij hem zijn. Zij zullen hen te eten geven. Dan heten ze overigens voor eventjes geen apostelen meer maar zijn ze weer leerlingen in de school van de Thora. Het wonder van die avond is nooit gestopt. Elke viering mogen we ons met een leeg hart en lege handen voeden laten door brood en wijn, die ons vervullen met kracht en volmacht om apostel te zijn voor mensen die op je pad komen en anderzijds kwetsbaar te durven zijn bij hen die de Eeuwige als apostel op jouw pad heeft gebracht. Waar zo gebeden en gebroken wordt en gedeeld, leven we met een norm en een waarde met een volstrekt nieuwe kracht. We kunnen dan deze wondermooie wereld naar waarde schatten en de gruwelijkheden die daar plaatsvinden met een kracht, die elke dictator of gevoelloos politiek systeem mist, met wortel en tak uitroeien.

Amsterdamse Studentekkerklesia, zondag 1 februari 2004

ZIEL-EN-ZALIGHEID

Lukas 9:18-36

Huub Oosterhuis

1.

Wie willen komen achter mij aan: dat zij zichzelf verloochenen en hun kruis opnemen dag na dag, en mij volgen. Wie hun ziel-en-zaligheid willen behouden, die redden het niet. Wie hun ziel-en-zaligheid verliezen om mijnentwil. Zij zullen het redden.

Ziel-en-zaligheid. Er staat in de oorspronkelijke, Griekse tekst van het Lukas-evangelie *psychè* - dat woord herkennen we in *psychisch*: dokter, ik ben zo moe, heb ik een of ander virus misschien? Ach meneertje, het is psychisch.

Psychè betekent: levensbeginsel, levensadem - en staat daarmee voor je leven zelf. Wij vertalen *ziel*, in navolging van velen.

Als wij zeggen 'onze ziel', bedoelen wij een onzichtbare, onmeetbare, onstoffelijke krachtbron in ons, bron van hartstochten, dromen, angst, verlangen, vitaliteit - dat ik lach en huil, zing, hoop en bewonder, dat is mijn ziel-in-mij. Het Nederlandse woord 'ziel' is stamverwant en geestverwant met een oeroud woord dat, in het Indo-Germaans, ooit de taal van IJsland tot India, 'onstuimige beweging' betekende, zoals de zeeën onstuimig bewegen, hoog opgolven, hoog oplaaieren, ziel. Wij hebben allen zo'n ziel, eigen en uniek. Soms tref je een verwante ziel. Ziel, innerlijke ruimte, die je wijd kan maken als een goed wijd land, maar die je ook kunt verengen, tot een diensthuis, een gevang.

Ziel, de brandhaard in het vuur, de stilte in de tyfoon, je diepste diepte, je hoogste hoogte, en soms gebeurt het dat een ander mens kan afdalen en opstijgen in jou.

Je kent ze wel, orgelmannen, violisten: muziek maken is hun ziel-en-zaligheid. Ziel-en-zaligheid klinkt naar 'je lust en je leven', maar is groter, intenser. Als je groot en intens naar iets verlangt, zeg je: ik wil er mijn ziel-en-zaligheid voor geven. Je ziel-en-zaligheid is alles wat je bent. En dat kan je geven, inzetten. Maar kan je nooit verloochenen - daar vecht je voor, om het te behouden, te redden. Het is je menselijke waardigheid en je eer om je ziel te bewaren, niet te verspelen, niet te verliezen.

2.

Wie willen komen achter mij aan: dat zij zichzelf verloochenen en hun kruis opnemen dag na dag, en mij volgen. Wie hun ziel-en-zaligheid willen behouden, die redden het niet. Wie hun ziel-en-zaligheid verliezen om mijnentwil. Zij zullen het redden.

Op het eerste, tweede en derde gezicht is dit een onmogelijke tekst. Maar wij hebben ons voorgenomen het Jezus-verhaal van Lukas zo grondig mogelijk te begrijpen - ik zeg niet te beamen, te omhelzen - misschien komt niemand van ons ooit nog zo ver... Hoe zal je leven er dan uitzien?

Wie is hij die dit zegt? 'De messias van de God,' zeggen zijn leerlingen.

Dé God is de God van Mozes en de profeten, de God van de verworpenen, zieken, bezetenen, stervende kinderen, de God van dat koninkrijk dat komen moet en zal, omdat het zo niet meer kan. En het is de messias van die God die het project 'koninkrijk' uitroept en in gang zet. En die daarmee het kruis over zich afroept, want zo opkomen voor onderdrukte mensen, dat tolereert het Romeins bewind niet - en het Vrije-

Marktbewind ook niet -, want dat zal de heersende orde ontwrichten, daar staat de doodstraf op, het kruis. En dus zegt hij tegen zijn leerlingen dat hij een lijdensweg zal moeten gaan en verworpen zal worden - 'en ten derde dage zal hij worden opgewekt'. En dán volgen de woorden: wie willen komen achter mij aan, dat zij hun kruis opnemen dag na dag. Dat betekent: als je mij volgt, met mij mee komt in dat grote messiaanse-koninkrijk van God-nieuwe aarde-eindelijk gerechtigheid-project, weet dan wat je over jezelf afroept: je gaat eraan, net als ik, maak je geen illusies; deze onderneming vraagt alles van je, je ziel-en-zaligheid.

Maar als je, om mijnentwil - de messias van de God is zelf, in persoon, het koninkrijk van God, hij belichaamt die nieuwe orde van gerechtigheid - wie hun ziel-en-zaligheid verliezen om mijnentwil, die zullen het redden: die zullen daar komen, waarheen ik op weg ben - 'en ten derde dage zal hij worden opgewekt' - vraag me niet hoe. Er staat nergens in het evangelie van Lukas hoe dat zal - er staat dát het 'geschieden' zal.

3.

Jezus van Nazaret weet dat hij geroepen is tot een levensinzet die hem zijn leven zal kosten. Dát hebben zijn leerlingen aan hem gezien, en zo hebben ze hem herkend als de messias van dé God. Deze evangeliepassage confronteert ons met een mens die weet en aanvaardt dat er een groter belang is dan zijn eigen leven - dat zijn eigen ziel-en-zaligheid niet het laatste woord heeft. Jezus is in de geschiedenis niet de enige geweest die dit geweten en aanvaardt heeft. Hij staat voor allen die dit 'geweten' trouw gebleven zijn, dag na dag, tot op vandaag.

Lukas suggereert dat hij zich dit geweten in-gebeden heeft. Het eerste deel van deze passage begint met bidden in eenzaamheid.

Bidden is je wil en verstand aanscherpen, je krachten verzamelen, je sterk maken om niet te zwichten voor welk bewind dan ook, ook niet voor het bewind van je eigen angst. Bidden is tot het uiterste gaan. Bidden om vrede en gerechtigheid is jezelf beschikbaar stellen: maak mij desnoods tot de prijs die voor vrede en gerechtigheid betaald moet worden - als dat levensoffer maar niet vergeefs is... Vader, als het mogelijk is, laat deze kelk aan mij voorbijgaan... Zo, denk ik, heeft hij gebeden.

4.

En het geschiedde acht dagen later ongeveer na deze woorden dat hij Petrus, Johannes en Jakobus meenam en de berg opging, omhoog, om daar te bidden.

En het geschiedde, terwijl hij bad, dat, van dieper in hem dan zijn diepste zelf - dieper dan de brandhaard in het vuur is, dieper dan in de tyfoon de stilte -, dat het visioen van een aarde in gerechtigheid, van een wereld als een goed wijd land in hem opsteeg, óver hem kwam, van hoger dan zijn steilste hoogte - en dat zijn gezicht van aanschijn veranderde; en zijn kleren werden blinkend wit, de kleur van de nieuwe aarde. En zie, twee mannen spraken met hem, het waren Mozes en Elia: die twee die ooit het grote bevrijdingsproject dat 'uittocht' wordt genoemd, begonnen zijn en opnieuw begonnen; zij zijn gekomen om hem te troosten en te bemoedigen; te sterken, even vast te houden, nu hij besloten heeft de weg ten einde te gaan, kome wat komt.

Amsterdamse Studenteneklesia, zondag 8 februari 2004

EEN STEM UIT DE MENIGTE

Lukas 9:37-50

Kees Kok

1.

Jezus daalt met Petrus, Jakobus en Johannes de berg af, waar hij met Mozes en Elia in lichtglans is verschenen en waar hij met hen zijn uittocht uit dit leven, uit deze wereld heeft besproken. Jezus was daar op zijn hoogst, op zijn hemelst, van dan af zal het, menselijkerwijs gesproken, bergafwaarts met hem gaan. Petrus had voorgesteld om ter plekke drie loofhutten te bouwen, voor het illustere drietal, drie tenten van takken en bladeren. Hij wist niet wat hij zij; alsof je de hemel op eenzame hoogte kunt vastleggen; je moet hem zelf op aarde gaan brengen. Toen had een wolk hen overschaduwd - oeroud bijbels beeld van Gods aanwezigheid, zoals ooit de wolk was neergedaald over de Tent der Ontmoeting in de woestijn, nadat Israël uit Egypte was getrokken. En uit die wolk klinkt op de berg een stem: deze is mijn zoon, de uitverkorene, luistert naar hem. Met dit verhaal over de 'verheerlijking op de berg' en de bezegeling van dit tafereel met de afdaling van God in de wolk wordt in de evangeliën de roeping van Jezus gelegitimeerd, bekrachtigd; hij wordt goddelijk in het zonnetje gezet. Maar het is niet zijn roeping om stil te blijven staan bij dit visioen. Hij moet afdalen, naar de menigte: hemel op aarde brengen.

2.

En zo begint het rantsoen Lukas voor vandaag; zij dalen af van de berg, waar een grote menigte zich verdringend op hem staat te wachten. En dan komt uit die menigte de stem van een man, een vader: ik smeed je, zie om naar mijn zoon, mijn enigst kind. Hoort u hoe het verhaal rijmt: een stem uit de wolk, van de God-vader: daar mijn zoon, de veelgeliefde, luistert naar hem; en de stem van een mensenvader uit de grote menigte, de mensenvolk: zie om naar mijn zoon, mijn enige.

Twee enige, veelgeliefde zonen. De een vol van heilige geest, lichtvervuld als een god, hoog op de berg boven de wolken; de ander gegrepen door een onreine geest, tegen de aardegrond geworpen, vernederd als een beest. Het is daarbij natuurlijk aardig om te weten dat het arme kind alle symptomen van epilepsie vertoont, maar daar gaat het evangelie niet over, daarvoor moet je naar *Vinger aan de pols* kijken, of een van die andere tientallen ziek-zijn-dood-gaan-beter-woorden-programma's, waaraan onze beeldbuizen lijden. Het gaat hier, vermoed ik, over alle grote kwalen waaraan de mensheid lijdt: zoals de geest van de economie en de egomanie, alle bezetenheden en verslavingen, het misbruik en wanbeleid van deze wereld dat de mensenkinderen in de greep houdt, hen doet schuimbekken, hen slaat, even los laat, weer vastpakt en doet stuiptrekken. Dat lees ik in dit verhaal over het bezeten kind, want ik lees het met dezelfde ogen waarmee ik om me heen kijk, en overal zien we precies die bezetenheid en verslaving, dat kindermisbruik en dat wanbeleid van overheden. In Jezus' tijd noemde men dat, primitief misschien, maar wel treffend: demonen en onreine geesten. En ik ben niet geïnteresseerd in de wonderbaarlijke genezing van een epilepticus in omstreeks 32 van onze jaartelling. Als ik daarover een verhaal lees, wil ik er iets over leren voor nu.

3.

De vader van de bezeten jongen zegt: jouw leerlingen hebben geprobeerd die onreine geest uit te drijven, maar zij konden

het niet. Waarop Jezus verzucht: ach, jullie soort mensen dat geen vertrouwen heeft en dwarsligt. Jullie soort mensen. Daarmee bedoelt hij, denk ik, niet alleen zijn leerlingen, maar ook al die mensen, heel die grote menigte, die zwijgende meerderheid, die geen fundamenteel verweer heeft tegen de 'onreine geesten' van deze wereld. Zij leggen zich bijvoorbeeld na enig morren machteloos neer bij politieke beslissingen die mensen letterlijk te gronde richten, doen schuimbekken, of met dichtgenaaide lippen achterlaten. Want er is nu eenmaal een wet democratisch aanvaard en wetten moet je respecteren. Maar dat is een groot en eeuwigdurend misverstand. De wet is niet automatisch de dienaar van het noodzakelijke recht en de gerechtigheid, zij kan met zalvende woorden door onreine geesten in dienst worden genomen. 'Jullie soort mensen': er staat in het Grieks zoiets alles: jullie generatie, heel jullie geslacht - jullie capituleren te gemakkelijk voor onreine geesten en liggen daarmee dwars op de weg naar een rechtvaardiger samenleving. Toen, in die dagen, en nu. Daarover gaat het vandaag, bij Lukas, in onze wereld en in ons landje.

4.

Dan vraagt Jezus zijn leerlingen om iets in hun oren te knopen, deze woorden: 'De mensenzoon zal worden overgeleverd in de handen van mensen.' Ook dat rijmt binnen onze Lukastekst van vandaag. Zoals die zoon van de man uit de menigte gepakt werd, zo zal Jezus gepakt, geslagen en op de grond geworpen worden. Hij deelt in het menselijk lijden, 'het lot der slaven'. De zojuist nog op de berg verheerlijkte, verhoogde, verlichte, veelgeliefde zoon ontkomt niet aan de handen van onreine mensengeesten. Hij zal gepakt worden en nogmaals 'verhoogd', maar dan aan een paal, om te sterven. De leerlingen begrijpen er niets van, dat staat er zeer nadrukkelijk: zij kunnen er niet bij, ze verstaan het niet - het is abacadabra voor ze - en ze worden er bang van, ze durven niet eens te vragen: hoe bedoel je dat: 'overgeleverd in de handen van mensen'? Want, kijk toch eens wat een succes de beweging heeft: allen staan verbijsterd over wat Jezus allemaal doet, over de grootheid van God die kennelijk met hem is. En dan moet hij de sfeer weer gaan verpesten door duister onheil te spellen. Terwijl ze zo graag willen delen in zijn grootheid en goddelijke glans. Zoals blijkt uit de volgende scène.

5.

De leerlingen betwisten onder elkaar wie de grootste is, de opperleerling, de persoonlijke secretaris, de particuliere chauffeur van MijnHeer. Ze ruiken macht en majesteit, en bereiden zich voor op een hoge plaats in de hiërarchie. Jezus weet wel hoe zij dachten in hun hart, diep van binnen, hij kent de zijnen.

Hij neemt een kind bij de hand. Misschien wel hetzelfde kind dat hij zojuist van de onreine geest ontdaan heeft. En hij zegt: dit kind, slachtoffer van volwassen machten, van óngeesten, moet je aanvaarden, accepteren, beschermen, opnemen. In mijn naam, in godsnaam. Dan aanvaard je mij en daarmee hem die mij gezonden heeft, en om wiens naam de hele wereld draait. De kleinste is de grootste, de belangrijkste, daar moet je je ziel en zaligheid op inzetten. Kies voor de kleinste, de onderliggende, machteloze, de misbruikte, de geslagene, de uitgeprocedeerde, en je kiest voor God. Zo liggen de verhoudingen in het evangelie. Verder is niemand groot, groter, grootst; geen priester, bisschop, paus; geen minister, president, koning.

6.

Johannes, een van de drie leerlingen die mee de berg op mocht, maar daardoor nog niet 'verlicht' is geraakt,

demonstreert nog een kwaal waar religieuze en wereldse machthebbers veelvuldig aan lijden. Hij heeft gezien dat *iemand anders* demonen - 'onreine geesten' dus - heeft uitgedreven 'in jouw (Jezus) naam'. En dat hebben de leerlingen even mooi verhinderd, zegt hij met enige trots, want het betrof geen officiële Jezus-leerling, het was een ongedoopte heiden zogezegd, een ongewijde, misschien zelfs gehuwde priester; waar haalt hij het lef vandaan! Jezus geeft lik op stuk: verhinder hem niet, want wie niet tegen jullie is, is voor. Wie het kwaad, de onreine geest bestrijdt in Jezus' naam, dat wil zeggen in de naam van zijn vader, die is vóór een andere wereld. Je hoeft geen lid van enige kerk te zijn, of van een christelijke partij, om te doen wat in Gods naam moet gedaan: het goede, breken en delen, opnemen en genezen.

7.

Zo zijn we weer terug bij waar het verhaal vandaag begon: Jezus straft de onreine geest af en de jongen geneest. Zo eenvoudig staat het er. Is het ook zo eenvoudig? Nee, want 'ons soort mensen' heeft geen, of slechts een wankel vertrouwen in een andere, rechtvaardiger samenleving, in een beter milieu, in een veiliger verkeer, in beter onderwijs, in eerlijker delen, in een barmhartiger terugkeerbeleid - of beter 'blijfbeleid' -, in alles wat het evangelie 'koninkrijk van God' noemt, hemelrijk, 'op aarde zoals in de hemel'. Ons soort mensen, die grote menigte die Jezus hoopvol tegemoet gaat als hij van de berg afdaald, ligt altijd weer dwars als het op stemmen aankomt. Want zij luisteren niet naar de veelgeliefde zoon, niet naar een stem uit de hemel en niet naar die ene stem uit de menigte, maar naar de stemmen van de machtigen, de oversten, de groten der aarde. Uit angst voor hun hachje. Want zij weten heel goed wat Jezus bedoelt als hij zegt dat de mensenzoon zal worden overgeleverd. Wie de hooggezetenen dwarszit, zal daarvoor boeten.

Daarom is er maar één stem, van één man uit heel die menigte: zie om naar mijn zoon, mijn enigst kind. Eén die schreeuwt: ik zal mijn mond niet houden. Hij heeft gewacht aan de voet van de berg, waarschijnlijk tegen beter weten in. Maar hij wist beter dan de leerlingen: je moet je niet neerleggen bij de feiten - niet luisteren naar de influisteringen van onreine geesten: wees realistisch, draai je ogen van hem af, hij komt toch niet -, je moet blijven roepen en zo realistisch zijn om het onmogelijke te eisen: zie om naar mijn zoon, genees hem, genees ons, of zoiets als: heb mij lief. Dat wij onze mond niet houden. Zo moge het zijn.

Amsterdamse Studentenekklesia, zondag 15 februari 2004

DE OPMARS VAN DE MESSIAS

Lukas 9:51-62

Alex van Heusden

In het vijftiende jaar van Nero, de keizer, toen Gessius Florus de scepter zwaaide over Judea, toen Agrippa II viervorst over Galilea was, onder het hogepriesterschap van Phanassus, zoon van Samuël, volgens onze tijdrekening in november van het jaar 67, toen vluchtte in het nachtelijk duister een groep gewapende zeloten uit het door de Romeinen belegerde stadje Gischala in Galilea. Zij gingen op weg naar Jeruzalem, in hun kielzog meer dan negenduizend mensen, onder wie vrouwen en kinderen. Zij hadden haast, zo grote haast dat velen moesten achterblijven en werden gedood, want de Romeinse

soldaten kenden geen genade. In Jeruzalem werd de leider van die groep, Jochanan van Gischala, de zoon van Levi, als een bevrijder verwelkomd. Maar de vreugde was van korte duur. Spoedig werd Jeruzalem het toneel van elkaar bestrijdende groepen zeloten en Jochanan ontwikkelde zich meer en meer tot een tiran. De grote joodse bevrijdingsoorlog, in het jaar 66 begonnen, eindigde met een onvoorstelbare catastrofe in het jaar 70. Het heilige, de tempel, werd platgebrand, de stad verwoest, de bevolking vermoord of verdreven. Hoewel de laatste haarden van verzet pas drie jaar later werden opgeruimd en hoewel er zestig jaar daarna nog een grote joodse opstand uitbrak, ondervond men toch die eerste oorlog tegen Rome en de ongelukkige afloop daarvan als de grootste ramp in de geschiedenis van het volk Israël. Toen Jochanan van Gischala in Jeruzalem aankwam en de militante vleugel van de partij der farizeeën de macht greep, was dat de beslissende wending in die oorlog tegen Rome. Jochanan wordt door zijn Galilese concurrent en latere collaborateur en geschiedschrijver Josef ben Mattai, ofwel Flavius Josphus, afgeschilderd als een rover en een bedrieger, en zijn volgelingen als een roversbende - maar het lijkt geen twijfel dat hij in hoog aanzien stond en er veel van hem verwacht werd.

Hoewel de evangeliën, de verhalen over Jezus, van een zekere sympathie getuigen voor de militante vleugel van de farizeeën, is het onmiskenbaar zo dat de evangeliëschrijvers zich distantieerden van de politieke strategie der zeloten - die had tenslotte geen vrijheid gebracht, maar was uitgelopen op een catastrofe.

Lukas heeft in het voetspoor van Markus, zijn voorganger, het verhaal over Jezus, de rabbi van Nazaret, opgebouwd als een drama in drie bedrijven: Jezus' werkzaamheid in Galilea, zijn tocht naar Jeruzalem en zijn 'uittocht' - het verhaal van verraad, overlevering en dood - in Jeruzalem. Zo was het verloop van de joodse oorlog en de drie evangelieverhalen van Matteüs, Markus en Lukas zijn te verstaan als commentaren op die oorlog.

Toen meer en meer de dagen werden vervuld dat hij verbeven zou worden, toen geschiedde het dat hij zijn aangezicht sterk maakte om te gaan naar Jeruzalem. en hij zond boden uit voor zijn aangezicht.

Deze plechtige inleiding wil ons laten horen dat er nu een groot verhaal volgt: het verhaal over de opmars van de messiaanse koning. Hij zit niet hoog te paard als een Romeinse veldheer, niet eens een ezelsveulen staat hem ter beschikking, hij gaat te voet, zijn leerlingen hem achterna. Het zal geen tocht worden als die van Jochanan van Gischala. En het einde van de messiaanse koning, zijn 'uittocht', zal niet anders zijn dan het einde van het joodse volk in het jaar 70. En toch is er een groot verschil en dat wil Lukas ons laten horen.

De opmars van de messiaanse bevrijder is onweerstaanbaar en duldt geen oponthoud - zo blijkt uit de eerste scène van het voorgelezen evangeliefragment. De boden willen voorbereidingen treffen voor Jezus' komst in een dorp van Samaritanen. Maar de Samaritanen aanvaardden hem niet. Waarom niet? Omdat ze weten wat er gaande is, omdat ze zien dat zijn aangezicht op weg is naar Jeruzalem en niet naar blijven staat. Jakobus en Johannes, twee van Jezus' leerlingen, begrijpen dat niet - die lijken nooit iets te begrijpen -, zij willen het dorp vernietigen als Sodom en Gomorra met vuur dat neerdaalt uit de hemel. Jakobus en Johannes - dat zijn de zogeheten Boanerges, de 'zonen van de donder', haantjes de

voorst, die de eerste plaats willen bezetten in het koninkrijk van God. 'Zuilen van de ekklesia', zo noemt Paulus ze, met de nodige ironie (vgl. Gal 2:9). Lukas tekent de donderzonen als een obstakel op de weg naar Jeruzalem, als lieden die de bevrijder willen tegenhouden. De kerk als sta-in-de-weg voor de bevrijding, voor de messias? De kerk als een organisatie die niet begrijpt waar het om gaat, die niet ziet waarnaar het gezicht van de messias staat. De Samaritanen - die 'Turken' van Palestina, dat verachte volk -, die zien het. Jezus bestraft niet de Samaritanen, maar de zuilen van de kerk.

De messiaanse bevrijder-koning trekt mensen aan die mee willen doen en nodigt mensen uit hem op zijn weg te volgen. Het verschil tussen Jezus en verreweg de meeste politieke en militaire leiders is dat hij geen valse beloften doet, hij spiegelt niets voor en belooft geen gouden bergen. Hij zegt: je kunt meekomen, maar je moet weten waar je aan begint. 'De vossen hebben holen, de vogels van de hemel nesten, maar de mensenzoon heeft niets waar hij zijn hoofd op legt.' Is dit verheerlijking van de armoede? Nee, dat is het niet. Wie aan zo'n bevrijdingstocht begint, moet weerloos worden, weerloos in die zin dat hij zich nergens meer kan en mag verschuilen. Hij zoekt de confrontatie en dat is altijd onvergeeflijk. Hij stelt de machtsvraag en dat is dodelijk. Een vos heeft altijd een hol waarheen hij vluchten kan. Viervorst Herodes is zo'n vos (Lk 13:32). Ook als hij een politieke nederlaag lijdt, komt hij in de regel wel ergens terecht. Maar wie meedoet met de messiaanse bevrijding, moet daar niet op rekenen.

Tot een ander zegt Jezus: 'Volg mij.' Maar hij is verhinderd voorlopig, hij moet eerst zijn vader begraven. Dat is de heiligste plicht die een zoon heeft: Izaäk en Ismaël begroeven Abraham, Jakob begroef Izaäk en de twaalf zonen van Jakob begroeven hun vader. Als je zegt dat je eerst je vader moet begraven, is dat geen uitvlucht. Wat Jezus hier verlangt, gaat tegen alles wat heilig is en goed. Wat dat ook moge betekenen: 'Laat de doden hun doden begraven', hoe dan ook wijst dit gezegde op een zeer uitzonderlijke situatie. Doden mochten in de Oudheid niet onbegraven blijven en de eerbied voor de vader was zo ongeveer het fundament van de toenmalige patriarchale samenleving. Wat Jezus eist, is een provocatie waardoor duidelijk wordt: er is haast geboden, niets maar dan ook niets mag oponthoud veroorzaken tijdens de opmars naar Jeruzalem.

Dan dient zich een derde aan die zegt Jezus te zullen volgen. Maar eerst wil hij afscheid nemen van zijn huis. Wat kan daar nu op tegen zijn? Ook Elisa wilde gedag zeggen, toen Elia hem de profetenmantel over de schouder wierp: 'Laat mij eerst mijn vader en mijn moeder kussen, daarna ga ik jou achterna' (1 Kon 19:20). Zegt Elia: 'Ga, keer om, wat heb ik jou dan gedaan?' Dat wil zeggen: je moet waar je mee bezig bent, de rug toekeren, nu. Heb ik je niet zojuist met de profetenmantel bekleed? Elisa begrijpt het, hij slacht het koppel ossen waarmee hij aan het ploegen was, geeft het volk te eten, gaat Elia achterna en volgt hem tenslotte op als profeet in Israël. Jezus zinspeelt op dat verhaal: 'Wie de hand aan de ploeg slaat en omkijkt naar wat achter hem ligt, is niet geschikt voor het koninkrijk van God.'

Dit alles is geen romantiek van rondzwervende predikanten. Dit is een politiek paradigma. Lukas wil zeggen: precies zoals destijds, toen Jochanan van Gischala optrok naar Jeruzalem om er het laatste verzet tegen Rome te organiseren, er geen tijd was voor wat in het normale leven het allervoornaamste is, zo is er ook nu geen tijd.

Jochanan van Gischala moest tijdens zijn geforceerde dagmarsen vrouwen en kinderen achterlaten. Wees niet bevreesd, zou hij hebben gezegd tegen zijn medestrijders, jullie krijgen nog gelegenheid te over om wraak te nemen op de Romeinen, maar nu moeten we verder. Er zit niets anders op. Dat is geen leven waarvoor je kiest, dat is een leven waartoe ze je dwingen. Dat is geen vrijgevochten bestaan, maar een bestaan van mensen die voortdurend in groot gevaar verkeren, niet omdat ze dat willen of er een kick van krijgen, of het best wel een uitdaging vinden, een leuke onderbreking van de alledaagse sleur, maar omdat ze geen andere keuze meer hebben.

Jeruzalem is verwoest. De messias is dood. Hij is uit de doden opgewekt, zegt het verhaal, dat mag zo zijn, maar weg is hij wel, verdwenen, en hij was machteloos tegen het geweld van de machtigen. Zoals die groep rondom Jochanan die optrok naar Jeruzalem. Je kunt het wel vergeten. Zo denken ze in de gemeente, waar Lukas dit verhaal vertelt. Maar hij vertelt verder. Tot het bittere einde. En nog verder - boek Handelingen -, tot de tweede held van zijn verhaal, Paulus, in het centrum van de absolute macht is aangekomen, in Rome. Daar zegt hij, zijn laatste woorden: 'Laat het u bekend zijn: dat deze bevrijding van Godswege naar de volkeren is gezonden. Zij zullen horen' (Hand 28:28). Dat is jullie bekend, lieve gemeente: ze hebben de hoop van het volk, de messias, vertrap; ze hebben het volk uitgeroeid dat de drager was van de hoop op vrijheid voor alle volkeren. Zie wat er gebeurt: die hoop is het lichaam van de macht binnengedrongen; zij steekt overal de kop op, er is geen kruid tegen gewassen. Dat is het wat geschiedt. En dat is het gevolg van de opmars van de messias en de bevrijder naar het centrum van de macht in het joodse land, naar Jeruzalem. Zoals die kleine macht gebroken werd, zo zal ook de grote macht worden gebroken, zo zal Rome het onderspit delven. Wanneer? Dat weten we niet. Laten we daar niet over speculeren. Maar het zál.

Voor de oude Grieken was de hoop des duivels. Want de hoop maakt onrustig, opstandig, vergalt het kalme bestaan, maakt de berusting onmogelijk die voor de Griekse wijzen de hoogste deugd was. Wie erin slaagt zich aan te passen, hem kan niets meer gebeuren, of hij nu op een troon gezeten is of geboeid door de ketenen van de slavernij; wie berusting heeft gevonden, hem kan niets meer deren. Dat verkondigden ook de zwerfende filosofen, onthecht aan huis en haard. Die laptten alles aan hun laars, die trokken zich nergens wat van aan.

Als zo'n soort filosofie is ook het christendom verkondigd. Maar een dergelijke filosofie heeft niets, maar dan ook helemaal niets met het evangelie van Jezus Messias te maken. Wat is Israël? Israël is het volk dat roept uit de diepte, dat volhardt, dat verwacht, dat hoopt tegen alle hoop in, dat eens werd bevrijd en sindsdien nooit meer de vrijheid heeft kunnen vergeten. Dat is wel heel iets anders dan berusting en onthechting. Een kind, dochter, zoon van Israël is gehecht aan huis en haard, aan de aarde; een kind van Israël leeft niet in het hiernamaals en ook niet in de binnenkamer van zijn ziel. Hij is aarde van aarde, vlees en bloed. Hij wil leven, een zo goed mogelijk leven leiden, als een mens op deze aarde, onder de hemel. En hij weet dat wij mensen er niet zijn om door onze soortgenoten vertrap te worden. En hij hoopt dat de onmenselijkheid van de mensen eens een einde zal hebben. Hij is geen Griek, dit kind van Israël.

Nee, wat Jezus eist, is geen onthechting, geen nieuw soort ascese. Maar hij laat er intussen geen misverstand over bestaan dat onder de heersende omstandigheden de hoop

alleen verwerklijkt kan worden als je op weg gaat; en als je volhardt op die weg, tot het einde toe, zelfs tot het bittere einde.

Wij komen hier op zondagmorgen niet bijeen, zeker niet allereerst, om verstrooiing te vinden. Daarvoor is gelegenheid genoeg, de amusementsindustrie draait op volle toeren en het bier vloeit rijkelijk. Maar op vele plaatsen in de wereld, op deze aarde onder de hemel, gaat het heel anders toe. Daar worden, noodgedwongen, kinderen niet naar school gestuurd, maar naar fabrieken, om onze kleding, de schoenen die wij dragen, zo goedkoop mogelijk te fabriceren. Het 'grote verhaal' van de bijbel, dat één grote oproep is tot sociale gerechtigheid, tot eindelijk bevrijding, staat dichter bij hun situatie dan bij de onze.

Wij mogen ons dat realiseren en een plaats geven in ons hart, als wij het verhaal horen over de opmars van de messias. Wat met een oud woord 'navolging' wordt genoemd, *imitatio Christi*, is geen kwestie van stijl en niet van moed en ook niet van fantasie. Het is een kwestie van hoop. Wie werkelijk hoopt dat een nieuwe wereld komen zal, die zal, vaak met zijn hart in zijn schoenen en met angst en beven, de weg van de messias gaan. Voor ons is dat op dit moment niet dramatisch, nog niet. Maar misschien komt de dag dat de messias ons zegt: 'Meekomen! Volg mij!' Voor die dag oefenen we door met elkaar in deze ekklesia het verhaal te lezen over de opmars van de messias naar Jeruzalem. Lees je mee?

Amsterdamse Studentenekklesia, zondag 22 februari 2004

Met dank aan Ton Veerkamp

Ingezonden mededeling van het 'Nieuw Liedfonds' Uitnodiging voor Lieddag Harderwijk 2004

Op 3 april wordt in de Catharinakerk, Van Maerlantlaan 1 te Harderwijk, een Lieddag georganiseerd in samenwerking met de stichting **Nieuw Liedfonds**, onder de muzikale leiding van dirigent/componist Tom Löwenthal, met medewerking van pianist André Telderman. Centraal op deze dag staan de liederen van de jubileum-CD *Zomerregen*, veertien gedichten van vrouwen, op muziek gezet door twee vrouwelijke componisten, gekozen voor liturgisch gebruik, maar ook buiten de kerkmuren te zingen.

Vanaf 9.30 uur is de kerk open en het instuderen van de liederen begint om 10.00 uur. Vanaf 15.30 uur zal het gelegenheidskoor van de CD *Zomerregen*, samen met u, een uitvoering verzorgen van de CD.

Kosten € 7,50, inclusief koffie, thee en koorpartituren. Lunch meenemen. De Catharinakerk ligt op zeven minuten lopen van het station Harderwijk.

Aanmelden (naam, woonplaats en zangstem) vóór 20 maart 2004, en informatie voor de lieddag Harderwijk bij;

Ellen Kempers, ekempers@planet.nl, 0341-420706

of Agri Graus baa.graus@planet.nl, 0341-413285

Na aanmelding voor de lieddag ontvangt u geen bevestiging.

NB!

De voor 20 maart geplande lieddag in Reeuwijk gaat niet door.

Als alternatief een *Liturgisch Concert* gepland op 18 april, van 16.00-18.00 uur, mmv. het koor van de Amsterdamse Studentenekklesia. Zelfde plaats. Info: bel of zie onze website!

'Blijf niet staren op wat vroeger was' LIEDDAG Amsterdam, 17 april Dominicuskerk, Spuistraat 12

Lieddag met veel 'oud' en minder bekend repertoire van de vorig jaar op 14 april overleden Bernard Huijbers. Mede om hem te herdenken verschijnt op die dag de nieuwe, recent in Lier (Vlaanderen) opgenomen CD *Blijf niet staren...*

Van deze CD staan op het programma:

- Laatste lied - 'Alles is nog maar woord' (kanon); Gij die niemand naar de ogen ziet; Terecht kan Israël zeggen *Psalm 124*; God bewaar mij *Psalm 16*; Jij bent de god; Gij die ons in dit leven hebt geroepen ('gregoriaans'); Gij die het woordeloze bidden hoort ('gregoriaans'); Verdoofd en schamper; Hoe ver is de nacht; Wij wisten dat het moest bestaan.

Verder enkele nieuwe liederen van Antoine Oomen ('Een mens te zijn op aarde') en Tom Löwenthal ('Kleinst denkbare bron'). Wijzigingen voorbehouden.

De dag, van **10.30-17.00 uur** (lunchpauze 12.30-13.30), staat als vanouds onder muzikale leiding van Tom Löwenthal, met Henri Heuvelmans aan vleugel en orgel en Kees Kok als 'spreekstalmeester', en wordt afgesloten met een Vesper. **Plaats:** Dominicuskerk, Spuistraat 12 Amsterdam, ingang Korte Korsjespoortsteeg, op enkele minuten lopen van het Centraal Station. Kerk open: 10.00 uur.

Deelname: € 13,50 inclusief alle koorpartijen, te voldoen bij binnenkomst. GRAAG CONTANT BETALEN, om oponthoud te voorkomen.

MEDEDELINGEN VAN DE AMSTERDAMSE STUDENTENEKKLESIA

Op **Goede Vrijdag** (9 april 2004) wordt om 15.00 uur in de grote zaal van De Rode Hoed de Lukaspassie gelezen door Huub Oosterhuis. Toegang gratis. Reserveren niet nodig.

Op **zondag 11 april is de Paasdienst** om 11.00 uur in De Rode Hoed, Keizersgracht 102. Omdat wij een grote toeloop verwachten *zijn toegangskaarten nodig*. € 2,- per persoon. Vanaf 21 maart 2004 zijn deze kaarten verkrijgbaar na afloop van de dienst in de kerk. Vanaf die datum kunt u ze ook telefonisch bestellen: 020-6222942.

Leden van de vereniging hebben een streepje voor en kunnen ze nu al afhalen (op zondag na afloop van de dienst) of telefonisch bestellen.

De **Algemene Ledenvergadering** wordt gehouden op zondag 16 mei in de studio van de Stichting Leerhuis & Liturgie, Keizersgracht 96, na afloop van de dienst rond 13.00 uur. De vergaderstukken worden u tijdig toegezonden.

De **laatste dienst** van dit seizoen is op zondag 13 juni. Dan is ook de doopdienst. Wanneer u uw kind(eren) wilt laten dopen, neemt u dan contact op met het **secretariaat**: Céline Meulman-Depoortere, Keizersgracht 96, 1015 CV Amsterdam, tel. 020-6260540 (b.g.g. 020-6222942).